

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ»

Η Μεσολάβηση ως Μέθοδος Επίλυσης Διαφορών
(Διδάγματα από Ουκρανία)

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Γεώργιος Φιλίππου

Αθήνα, 2025

Τριμελής Επιτροπή

Ανδρέας Λιαρόπουλος , Αναπληρωτής Καθηγητής Πανεπιστημίου Πειραιά

Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Κωνσταντίνος Η. Υφαντής, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Γεώργιος Φιλίππου, 2025

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Υπεύθυνη Δήλωση

Με ατομική μου ευθύνη και γνωρίζοντας τις κυρώσεις που προβλέπονται από τις διατάξεις της παρ. 6 του άρθρου 22 του Ν. 1599/1986, ως ισχύει σήμερα, δηλώνω ότι η παρούσα εργασία είναι αποτέλεσμα πρωτότυπης έρευνας και δεν χρησιμοποιεί πνευματική ιδιοκτησία τρίτων χωρίς αναφορές. Αναλαμβάνω όλες τις νομικές και διοικητικές συνέπειες σε περίπτωση που αποδειχθεί ότι η εργασία μου αποτελεί προϊόν λογοκλοπής ή προϊόν τρίτων.

Γεώργιος Φιλίππου

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ θερμά την οικογένεια μου για την αδιάκοπη στήριξη, την υπομονή και την κατανόηση που επέδειξε κατά την διάρκεια της μεταπτυχιακής μου διαδρομής, καθώς και τους καθηγητές μου για τις γνώσεις και τα εφόδια που μου παρείχαν τόσο κατά τη διάρκεια των μαθημάτων όσο και κατά την εκπόνηση της παρούσας μελέτης.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	10
Μεθοδολογία	12
Σκοπός	12
Προϋποθέσεις	12
Παράγοντες	13
ΜΕΡΟΣ Α΄	14
Κεφάλαιο 1: Η Έννοια και η Φύση της Μεσολάβησης	14
Κεφάλαιο 2: Βασικές Αρχές και Παράγοντες Επιτυχίας της Μεσολάβησης	23
Κεφάλαιο 3: Ο Ρόλος των Διεθνών Οργανισμών στη Μεσολάβηση	28
Κεφάλαιο 4: Θεωρητικές Προσεγγίσεις για την Αποτυχία της Μεσολάβησης	32
ΜΕΡΟΣ Β΄	35
Κεφάλαιο 1: Ιστορικό Πλαίσιο της Σύγκρουσης στην Ουκρανία	35
Κεφάλαιο 2: Προσπάθειες Μεσολάβησης στην Ουκρανική Κρίση	43
Κεφάλαιο 3: Ανάλυση Αποτυχίας της Μεσολάβησης στην Ουκρανία	50
Κεφάλαιο 4: Διδάγματα για το Μέλλον	57
Συμπεράσματα - Προτάσεις	62
Πηγές - Βιβλιογραφία	-

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματικής εργασίας εξετάζει τη μεσολάβηση ως θεσμοθετημένο και πρακτικά εφαρμοζόμενο εργαλείο ειρηνικής επίλυσης διεθνών συγκρούσεων, με επίκεντρο την ουκρανική κρίση. Η μεσολάβηση, ως βασική πρόβλεψη του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών (Άρθρο 33), συνιστά έναν από τους κύριους μηχανισμούς πρόληψης και διαχείρισης διαφορών μεταξύ κρατών. Ωστόσο, η αποτελεσματικότητά της σε συνθήκες έντονης σύγκρουσης, ιδιαίτερα σε περιβάλλοντα γεωπολιτικής ασυμμετρίας και ανταγωνισμού, παραμένει ζητούμενο. Στο πλαίσιο αυτό, η διατριβή επιχειρεί να διερευνήσει σε ποιο βαθμό και υπό ποιες προϋποθέσεις η μεσολάβηση μπορεί να συμβάλει ουσιαστικά στην επίλυση κρίσεων, λαμβάνοντας υπόψη την αποτυχία των σχετικών πρωτοβουλιών στην Ουκρανία κατά την περίοδο από το 2014 έως τον Ιανουάριο 2025.

Το βασικό ερευνητικό ερώτημα αφορά στους λόγους που οδήγησαν στην αποτυχία των πολυάριθμων διαμεσολαβητικών προσπαθειών από διεθνείς και περιφερειακούς δρώντες, καθώς και στο κατά πόσον οι παράγοντες αυτοί μπορούν να προσδιοριστούν, να ταξινομηθούν και να αξιοποιηθούν για τη διαμόρφωση αποτελεσματικότερων πρακτικών σε μελλοντικά ειρηνευτικά εγχειρήματα. Η υπόθεση που τίθεται προς επαλήθευση είναι ότι η αποτυχία της μεσολάβησης στην Ουκρανία δεν αποτέλεσε αποτέλεσμα μεμονωμένων αποτυχιών ή συγκυριακών παραγόντων, αλλά οφείλεται σε ένα ευρύτερο πλέγμα θεσμικών, πολιτικών και δομικών αδυναμιών, οι οποίες ανέδειξαν τα όρια της διεθνούς μεσολάβησης σε περιβάλλοντα έντονης γεωπολιτικής αντιπαράθεσης.

Η μεθοδολογική προσέγγιση βασίστηκε στην ποιοτική ανάλυση πρωτογενών και δευτερογενών πηγών, όπως διεθνείς συνθήκες, ψηφίσματα του ΟΗΕ, αναφορές αποστολών παρακολούθησης, καθώς και επιστημονικές μελέτες, ιστορικά παραδείγματα και τεκμηριωμένες αναλύσεις πολιτικής επικαιρότητας. Κεντρικό θεωρητικό εργαλείο της μελέτης αποτέλεσε η θεωρία της «ωριμότητας της σύγκρουσης» (ripeness theory), η οποία συνέβαλε στην αποτύπωση της χρονικής συγκυρίας των διαπραγματεύσεων, των πολιτικών προϋποθέσεων που απαιτούνται για τη μεσολάβηση, αλλά και των συνθηκών αποτυχίας της.

Τα ευρήματα της μελέτης καταδεικνύουν ότι η ουκρανική κρίση αποτέλεσε ένα ιδιαιτέρως δύσκαμπτο πεδίο για διαμεσολαβητικές παρεμβάσεις, λόγω της ασυμμετρίας ισχύος μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών, της γεωπολιτικής σύγκρουσης μεταξύ Ρωσίας και Δύσης, της απουσίας ουδέτερων και αξιόπιστων μεσολαβητών, καθώς και της αδυναμίας των διεθνών θεσμών να επιβάλουν δεσμευτικά αποτελέσματα. Παρά την πολυμερή συμμετοχή και την ενεργοποίηση φορέων όπως ο ΟΗΕ, ο ΟΑΣΕ και η ΕΕ, τα αποτελέσματα ήταν περιορισμένα, κυρίως λόγω της έλλειψης επαρκούς πολιτικής βούλησης, της πολυπλοκότητας των διαπραγματευτικών πλαισίων και της εμπλοκής τρίτων δυνάμεων που υπονόμισαν τις προσπάθειες ουδέτερης διαμεσολάβησης.

Η μελέτη καταλήγει στο συμπέρασμα ότι, για να καταστούν μελλοντικά αποτελεσματικότερες οι διεθνείς προσπάθειες ειρηνικής επίλυσης συγκρούσεων, απαιτείται συνδυασμός πολλαπλών παραγόντων: θεσμική ενίσχυση της ανεξαρτησίας και της επιτελικής ικανότητας των οργανισμών μεσολάβησης, εξασφάλιση ουδετερότητας και κύρους των διαμεσολαβητών, έγκαιρη έναρξη διαπραγματεύσεων πριν από την κορύφωση της βίας και δημιουργία ενός ελάχιστου επιπέδου εμπιστοσύνης μεταξύ των μερών. Η ουκρανική περίπτωση, παρά την αποτυχία της, αποτελεί πολύτιμη δεξαμενή εμπειρίας για την επαναξιολόγηση των υφιστάμενων μεθόδων και τη χάραξη μίας περισσότερο ρεαλιστικής και λειτουργικής στρατηγικής διεθνούς μεσολάβησης στο μέλλον.

Λέξεις-κλειδιά : Ουδετερότητα, Αξιοπιστία, Κύρος, Διεθνείς Δρώντες, Ωριμότητα Σύγκρουσης.

Abstract

The present master's thesis examines mediation as an institutionalized and practically applied instrument for the peaceful settlement of international conflicts, with a particular focus on the Ukrainian crisis. Mediation, as a fundamental provision of the Charter of the United Nations (Article 33), constitutes one of the principal mechanisms for the prevention and management of disputes between states. However, its effectiveness in situations of armed conflict—especially in contexts characterized by geopolitical asymmetry and rivalry—remains an open question. Within this framework, the thesis seeks to explore the extent to which, and the conditions under which, mediation can meaningfully contribute to crisis resolution, taking into account the failure of relevant initiatives in Ukraine during the period from 2014 to January 2025.

The central research question concerns the reasons that led to the failure of the numerous mediation efforts undertaken by international and regional actors, as well as the extent to which these factors can be identified, classified, and utilized in shaping more effective practices in future peace initiatives. The hypothesis to be tested is that the failure of mediation in Ukraine was not the result of isolated shortcomings or contingent factors, but rather stemmed from a broader constellation of institutional, political, and structural weaknesses, which highlighted the limitations of international mediation in contexts of intense geopolitical confrontation.

The methodological approach was based on qualitative analysis of primary and secondary sources, including international treaties, United Nations resolutions, reports of monitoring missions, as well as academic studies, historical examples, and documented analyses of current political developments. The central theoretical framework of the study was the theory of “conflict ripeness” (ripeness theory), which contributed to identifying the timing of negotiations, the political conditions required for mediation, as well as the circumstances under which mediation fails.

The findings of the study indicate that the Ukrainian crisis constituted a particularly rigid and challenging context for mediation efforts, due to the asymmetry of power between the parties involved, the geopolitical confrontation between Russia and the West, the absence of neutral and credible mediators, and the inability of international institutions

to enforce binding outcomes. Despite multilateral involvement and the activation of actors such as the United Nations, the OSCE, and the European Union, the results remained limited, primarily owing to the lack of sufficient political will, the complexity of the negotiating frameworks, and the involvement of third powers that undermined efforts at neutral mediation.

The study concludes that, in order for future international efforts at the peaceful resolution of conflicts to become more effective, a combination of multiple factors is required: the institutional strengthening of the independence and operational capacity of mediation organizations; the assurance of the neutrality and credibility of mediators; the timely initiation of negotiations prior to the escalation of violence; and the creation of a minimum level of trust between the parties. The Ukrainian case, despite its failure, constitutes a valuable reservoir of experience for the reassessment of existing methods and the formulation of a more realistic and functional strategy of international mediation in the future.

Keywords: Neutrality, Credibility, Prestige, International Actors, Conflict Ripeness

Εισαγωγή

Η μεσολάβηση ως μέθοδος ειρηνικής επίλυσης διεθνών διαφορών αποτελεί έναν από τους θεμελιώδεις μηχανισμούς για την αποτροπή, τη διαχείριση και την επίλυση συγκρούσεων σε ένα παγκόσμιο περιβάλλον, το οποίο χαρακτηρίζεται από διαρκείς γεωπολιτικές εντάσεις (Bercovitch, Jackson, 2009). Σύμφωνα με τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών (Άρθρο 33), η μεσολάβηση συγκαταλέγεται μεταξύ των πρωταρχικών ειρηνικών μεθόδων επίλυσης διαφορών, μαζί με τη διαπραγμάτευση, τη συμφιλίωση και τη διερεύνηση. Από την αρχαιότητα έως σήμερα, η πρακτική της μεσολάβησης έχει εξελιχθεί σε ένα εργαλείο υψηλής στρατηγικής σημασίας, καθώς παρέχει τη δυνατότητα προσέγγισης των αντιμαχόμενων πλευρών μέσω διαλόγου και αμοιβαίων συμβιβασμών, δίχως την ανάγκη ένοπλης σύγκρουσης (Χειλά, 1999).

Η σύγκρουση στην Ουκρανία αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα της πολυπλοκότητας της διεθνούς μεσολάβησης και των περιορισμών της στην πράξη. Η κρίση, που ξεκίνησε το 2014 με την προσάρτηση της Κριμαίας από τη Ρωσία και κλιμακώθηκε το 2022 με τη ρωσική εισβολή, συνοδεύτηκε από σειρά διεθνών διπλωματικών πρωτοβουλιών. Μεσολαβητικές προσπάθειες αναλήφθηκαν από διάφορους φορείς, όπως ο Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ), τα Ηνωμένα Έθνη (ΟΗΕ) και η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ). Παρά την πολυμερή συμμετοχή και την προσπάθεια εφαρμογής των Συμφωνιών του Μινσκ (2014 και 2015), η ειρήνη παρέμεινε άπιαστη, καθώς οι συγκρούσεις συνεχίστηκαν με αμείωτη ένταση.

Η αποτυχία της μεσολάβησης στην ουκρανική κρίση θέτει κρίσιμα ερωτήματα για την αποτελεσματικότητα των υφιστάμενων μηχανισμών διαχείρισης συγκρούσεων, καθώς και για τη σημασία παραγόντων όπως η ουδετερότητα, το κύρος του μεσολαβητή, η εμπιστοσύνη μεταξύ των μερών και η δέσμευση στην εφαρμογή των συμφωνηθέντων. Ειδικότερα, η περίπτωση της Ουκρανίας ανέδειξε τα εγγενή προβλήματα στις διαδικασίες μεσολάβησης, όπως η έλλειψη σαφούς μηχανισμού παρακολούθησης της εφαρμογής των συμφωνιών, η απουσία ισορροπίας ισχύος μεταξύ των μερών και η επιρροή εξωτερικών δρώντων που επιδίωκαν την προώθηση ιδίων συμφερόντων.

Η παρούσα εργασία επιχειρεί να φωτίσει τις πτυχές της αποτυχίας της μεσολάβησης στην Ουκρανία, εξετάζοντας τις διαφορετικές φάσεις της διαπραγμάτευσης, τον ρόλο των

εμπλεκόμενων διεθνών οργανισμών, τις στρατηγικές που ακολουθήθηκαν και τους λόγους που οδήγησαν στην αποτυχία των προσπαθειών. Η μεθοδολογική προσέγγιση που ακολουθείται βασίζεται στην ανάλυση πρωτογενών πηγών, όπως διεθνείς συνθήκες, ψηφίσματα διεθνών οργανισμών και επίσημες ανακοινώσεις, καθώς και δευτερογενών πηγών, όπως επιστημονικές μελέτες, αναλύσεις πολιτικών εμπειρογνομών και ιστορικά παραδείγματα.

Η εργασία διαρθρώνεται σε δύο κύρια μέρη. Στο Α' Μέρος, εξετάζεται το θεωρητικό πλαίσιο της μεσολάβησης, με αναφορά στην ιστορική της εξέλιξη, τις μορφές που έχει λάβει, καθώς και τα χαρακτηριστικά που τη διαφοροποιούν από άλλες διαδικασίες διαχείρισης συγκρούσεων. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην ουδετερότητα, το κύρος του μεσολαβητή, τη συναίνεση των μερών και την εμπιστευτικότητα των συνομιλιών. Στο Β' Μέρος, αναλύεται η ουκρανική κρίση, με εστίαση στις προσπάθειες μεσολάβησης, τα εμπόδια που προέκυψαν, τις επιπτώσεις της διεθνούς πολιτικής συγκυρίας και τα διδάγματα που προκύπτουν για το μέλλον.

Μεθοδολογία

Σκοπός

Σκοπός της παρούσας διατριβής είναι η διερεύνηση των παραγόντων που συνέβαλαν στην αποτυχία της μεσολάβησης στην ουκρανική κρίση, με στόχο την εξαγωγή διδαγμάτων που θα μπορούσαν να βελτιώσουν τη διεθνή πρακτική διαμεσολάβησης στο μέλλον. Η εργασία επιδιώκει να αναδείξει τις θεσμικές, πολιτικές και γεωπολιτικές παραμέτρους της αποτυχίας, να αναλύσει τον ρόλο των διεθνών οργανισμών και να προτείνει στρατηγικές για πιο αποτελεσματικές μεσολαβητικές παρεμβάσεις σε μελλοντικές συγκρούσεις.

Προϋποθέσεις

Η παρούσα εργασία έχει εκπονηθεί λαμβάνοντας υπόψη τους κάτωθι περιορισμούς:

- α. Η κατάσταση στην Ουκρανία δεν θα μεταβληθεί σημαντικά κατά τη διάρκεια της ανάλυσης.
- β. Ο ρόλος των διεθνών οργανισμών εξακολουθεί να είναι σημαντικός στη διαχείριση διεθνών συγκρούσεων.
- γ. Η μεσολάβηση παραμένει ένα θεμελιώδες εργαλείο για την ειρηνική επίλυση διεθνών διαφορών.
- δ. Τα εμπλεκόμενα μέρη (Ουκρανία, Ρωσία και διεθνείς δρώντες) διατηρούν τις βασικές στρατηγικές τους θέσεις αμετάβλητες.
- ε. Η αποτυχία της μεσολάβησης στην Ουκρανία δεν οφείλεται αποκλειστικά σε εξωτερικούς παράγοντες αλλά και σε εσωτερικές δυναμικές της σύγκρουσης.
- στ. Οι βασικές αρχές του διεθνούς δικαίου παραμένουν αναλλοίωτες και εφαρμόζονται στην περίπτωση της Ουκρανίας.
- ζ. Η μεσολάβηση δεν λειτουργεί σε κενό, αλλά επηρεάζεται από το γεωπολιτικό περιβάλλον και τις σχέσεις ισχύος.
- η. Οι εμπλεκόμενοι διεθνείς μεσολαβητές ενεργούν με βάση τον θεσμικό τους ρόλο και όχι με καθαρά ιδιοτελή κίνητρα.
- θ. Οι διεθνείς κρίσεις δεν ακολουθούν πάντα προβλέψιμα μοτίβα, αλλά ορισμένες θεωρητικές προσεγγίσεις μπορούν να εφαρμοστούν.

ι. Η αποτυχία μιας μεσολάβησης δεν αναιρεί τη δυνατότητα επιτυχίας μελλοντικών διαπραγματευτικών προσπαθειών.

Παράγοντες

Οι παράγοντες που μελετήθηκαν και θα αναλυθούν στην παρούσα εργασία είναι οι ακόλουθοι:

α. Ιστορικό συγκρούσεων και ρίζες της διαμάχης: Η σύγκρουση έχει βαθιές ιστορικές ρίζες και συνδέεται με την πολιτισμική και γεωπολιτική κληρονομιά Ρωσίας–Ουκρανίας.

β. Γεωπολιτική σημασία της Ουκρανίας: Η στρατηγική της θέση την καθιστά πεδίο σύγκρουσης συμφερόντων Ρωσίας–Δύσης, με έμφαση στο NATO και τη Μαύρη Θάλασσα.

γ. Η ρωσική εισβολή του 2022: Η εισβολή όξυνε το επίπεδο της σύγκρουσης, προκάλεσε ανθρωπιστική κρίση και δυσχέρανε κάθε διαμεσολαβητική προσπάθεια.

δ. Στάση ουκρανικής ηγεσίας και εθνική ταυτότητα: Η πολιτική στάση και η ενίσχυση της εθνικής ταυτότητας ενδυνάμωσαν την αντίσταση αλλά περιόρισαν τους συμβιβασμούς.

ε. Πολιτική στρατηγική της Ρωσίας: Η Ρωσία επιδιώκει την αποτροπή ένταξης της Ουκρανίας στο NATO και την επαναφορά της σε σφαίρα επιρροής.

στ. Στήριξη της Δύσης (ΗΠΑ, ΕΕ, NATO): Η παροχή στρατιωτικής και οικονομικής βοήθειας ενίσχυσε την Ουκρανία αλλά περιόρισε το πεδίο διαπραγμάτευσης.

ζ. Ο ρόλος διεθνών οργανισμών: ΟΗΕ, ΟΑΣΕ και ΕΕ παρενέβησαν με περιορισμένη επιτυχία, λόγω έλλειψης δεσμευτικότητας και θεσμικών περιορισμών.

η. Οι Συμφωνίες του Μινσκ (I & II): Παρά τη διεθνή μεσολάβηση, απέτυχαν λόγω έλλειψης εφαρμογής, εμπιστοσύνης και συντονισμού.

θ. Στρατηγική επικοινωνίας των μερών: Η ελλιπής και εχθρική επικοινωνία εμπόδισε την οικοδόμηση εμπιστοσύνης και την πρόοδο των διαπραγματεύσεων.

ι. Διεθνής πολιτική συγκυρία μετά το 2022: Η αναδιαμόρφωση του διεθνούς συστήματος περιόρισε τις συνθήκες για ουσιαστική διαμεσολάβηση.

Μέρος Α΄

Κεφάλαιο 1: Η Έννοια και η Φύση της Μεσολάβησης

Ορισμός και Βασικά Χαρακτηριστικά

Η μεσολάβηση συνιστά μία από τις θεμελιώδεις μεθόδους ειρηνικής επίλυσης διαφορών, η οποία βασίζεται στην παρέμβαση ενός ουδέτερου, τρίτου μέρους που επιδιώκει να διευκολύνει την επικοινωνία μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών και να υποστηρίξει την εξεύρεση αμοιβαία αποδεκτών λύσεων. Η μεσολάβηση, ως μηχανισμός διαχείρισης συγκρούσεων, διακρίνεται για την ικανότητά της να διατηρεί την ειρήνη μέσω της διευκόλυνσης της επικοινωνίας και της οικοδόμησης εμπιστοσύνης μεταξύ των μερών. Βασίζεται στην αρχή της συνεργασίας και της κατανόησης και αποφεύγει την επιβολή λύσεων, δίνοντας έμφαση στη διατήρηση της αυτονομίας των εμπλεκόμενων (Bercovitch & Jackson, 2009, σ. 33–35).

Σύμφωνα με το Άρθρο 33 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών (ΧΗΕ), η μεσολάβηση συγκαταλέγεται στις βασικές τεχνικές ειρηνικής επίλυσης διαφορών, μαζί με τη διαπραγμάτευση, τη διερεύνηση και τη συμφιλίωση (United Nations, 1945). Επιπλέον, αποτελεί εργαλείο πρόληψης συγκρούσεων, παρέχοντας ευκαιρίες για την ειρηνική διευθέτηση διαφορών σε διάφορα πεδία, όπως το διεθνές δίκαιο, η διπλωματία, οι εμπορικές συναλλαγές και οι εσωτερικές κοινωνικές συγκρούσεις. στην παρέμβαση ενός ουδέτερου, τρίτου μέρους που επιδιώκει να διευκολύνει την επικοινωνία μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών και να υποστηρίξει την εξεύρεση αμοιβαία αποδεκτών λύσεων. Η μεσολάβηση συγκαταλέγεται στις βασικές τεχνικές ειρηνικής επίλυσης διαφορών, μαζί με τη διαπραγμάτευση, τη διερεύνηση και τη συμφιλίωση (United Nations, 1945).

Τα βασικά χαρακτηριστικά της μεσολάβησης είναι:

α. Η ουδετερότητα του μεσολαβητή: Ο μεσολαβητής δρα χωρίς προκαταλήψεις ή προκαθορισμένες θέσεις υπέρ κάποιου μέρους, διασφαλίζοντας ισότιμη μεταχείριση και διατήρηση της εμπιστοσύνης μεταξύ των εμπλεκόμενων. Η ουδετερότητα είναι καθοριστικός παράγοντας για την επιτυχία της μεσολάβησης, καθώς ενισχύει την εμπιστοσύνη των μερών στη διαδικασία. Η αντικειμενικότητα του μεσολαβητή επιτρέπει την αποφυγή κλιμάκωσης της σύγκρουσης και τη διατήρηση της επικοινωνίας. Η ουδετερότητα δεν αφορά μόνο τη διατήρηση ίσων αποστάσεων, αλλά και την ικανότητα

κατανόησης των αναγκών κάθε μέρους. Η εμπιστοσύνη στο πρόσωπο του μεσολαβητή αποτελεί προϋπόθεση για την επιτυχία της διαδικασίας, ενώ η παραβίαση της ουδετερότητας μπορεί να οδηγήσει σε πλήρη κατάρρευση της διαμεσολάβησης (Bercovitch & Houston, 1996).

β. Συναίνεση των μερών: Η διαδικασία μεσολάβησης είναι εθελοντική, γεγονός που απαιτεί τη ρητή συγκατάθεση όλων των μερών. Η αποδοχή του μεσολαβητή και η διάθεση για διάλογο αποτελούν προαπαιτούμενα για την επιτυχία της διαδικασίας. Η δέσμευση των μερών στη διαδικασία αποτελεί κρίσιμο στοιχείο, διότι η αποτελεσματικότητα της μεσολάβησης εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη βούλησή τους να διαπραγματευτούν καλόπιστα. Επιπλέον, η συναίνεση σχετίζεται άμεσα με την εμπιστοσύνη που δείχνουν τα μέρη προς τον μεσολαβητή. Η ειλικρινής διάθεση για συνεργασία αυξάνει τις πιθανότητες επιτυχίας και διαρκούς επίλυσης των διαφορών. (Fisher et al., 1991).

γ. Ευελιξία: Η διαδικασία της μεσολάβησης δεν υπάγεται σε αυστηρούς νομικούς κανόνες, επιτρέποντας προσαρμογή στις ιδιαίτερες ανάγκες και τις συνθήκες της εκάστοτε σύγκρουσης. Η ευελιξία επιτρέπει την προσαρμογή των διαδικασιών ανάλογα με την πολυπλοκότητα της διαφοράς και την κουλτούρα των μερών. Η προσαρμοστικότητα της μεσολάβησης είναι καθοριστική για την αντιμετώπιση των προκλήσεων σε πολυεθνικές ή διακρατικές διαφορές. Η δυνατότητα διαφοροποίησης της μεθοδολογίας σύμφωνα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της διαμάχης καθιστά τη μεσολάβηση κατάλληλη τόσο για τοπικές διαφορές όσο και για διεθνείς διενέξεις (Wall & Lynn, 1993).

δ. Εμπιστευτικότητα: Η εμπιστευτικότητα των συνομιλιών αποτελεί θεμελιώδη παράμετρο που συμβάλλει στην ανοιχτή και ειλικρινή ανταλλαγή απόψεων. Η εμπιστευτικότητα ως βασικό κίνητρο για τη συμμετοχή των μερών στη μεσολάβηση εξασφαλίζει την προστασία ευαίσθητων πληροφοριών και ενθαρρύνει την ειλικρινή ανταλλαγή απόψεων, μειώνοντας τον φόβο πιθανών αρνητικών επιπτώσεων από τη δημοσιοποίηση πληροφοριών. Η τήρηση της εμπιστευτικότητας αποτρέπει την εκμετάλλευση των πληροφοριών σε μελλοντικές διαπραγματεύσεις ή νομικές

διαδικασίες, ενώ ταυτόχρονα ενισχύει το αίσθημα ασφάλειας μεταξύ των συμμετεχόντων (Moore, 2014).

Ιστορική Εξέλιξη της Μεσολάβησης σε Διεθνές Επίπεδο

Η μεσολάβηση έχει ρίζες στην αρχαιότητα, όταν διάφορες κοινωνίες χρησιμοποιούσαν τρίτα μέρη για την επίλυση συγκρούσεων. Ήδη από την αρχαία Ελλάδα, υπήρχαν παραδείγματα επίλυσης διαφορών μέσω τρίτων, ενώ παρόμοιες πρακτικές εντοπίζονται στη ρωμαϊκή και κινεζική ιστορία (Moore, 2014). Η θεσμοθέτησή της ως εργαλείο επίλυσης διαφορών σε διεθνές επίπεδο ενισχύθηκε με την ανάπτυξη της διπλωματίας και την καθιέρωση διεθνών οργανισμών. Στο Μεσαίωνα, η εκκλησία διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στη διαμεσολάβηση συγκρούσεων, ιδιαίτερα μεταξύ ευρωπαϊκών κρατών (Bercovitch & Houston, 1996). Η Συνθήκη της Βεσφαλίας το 1648, αν και επικεντρωμένη σε θέματα κυριαρχίας, ανέδειξε την ανάγκη ύπαρξης τρίτων μερών για την αποτροπή συγκρούσεων. Τον 19ο αιώνα, η Συνθήκη της Βιέννης (1815) αποτέλεσε ορόσημο για την αναγνώριση της σημασίας της μεσολάβησης ως εργαλείου διατήρησης της διεθνούς ισορροπίας (Schroeder, 1994). Στον 20ό αιώνα, η Κοινωνία των Εθνών, και αργότερα ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών, ενσωμάτωσαν επίσημα τη μεσολάβηση ως μηχανισμό πρόληψης και διαχείρισης συγκρούσεων (United Nations, 1945). Σήμερα, διεθνείς και περιφερειακοί οργανισμοί, όπως ο ΟΑΣΕ, η ΕΕ και η Αφρικανική Ένωση, χρησιμοποιούν συστηματικά τη μεσολάβηση για την προώθηση της ειρήνης σε περιοχές συγκρούσεων (OSCE, 2014).

Ο 19ος αιώνας αποτέλεσε μία από τις πιο κρίσιμες περιόδους για την εξέλιξη της διεθνούς μεσολάβησης, καθώς οι μεγάλες ευρωπαϊκές δυνάμεις επιχείρησαν να δημιουργήσουν ένα σύστημα διαρκούς ειρήνης μετά τις αναταράξεις των Ναπολεόντειων Πολέμων. Η Συνθήκη της Βιέννης (1815) υπήρξε τομή στην καθιέρωση θεσμικών μηχανισμών που προωθούσαν την ειρηνική διευθέτηση διεθνών συγκρούσεων, ενώ έθεσε τις βάσεις για την πολυμερή διπλωματία και τη συλλογική ασφάλεια (Schroeder, 1994,

σ.)¹. Η μεσολάβηση, στο πλαίσιο αυτό, θεωρήθηκε απαραίτητη όχι μόνο για την αποτροπή πολέμων, αλλά και για τη διατήρηση της πολιτικής και κοινωνικής ισορροπίας.²

Κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα, η μεσολάβηση χρησιμοποιήθηκε εκτενώς για τη διαχείριση πολιτικών κρίσεων, όπως η ελληνική επανάσταση (1821-1830) και η ιταλική ενοποίηση. Το Συνέδριο του Λονδίνου (1830), για παράδειγμα, λειτούργησε ως πεδίο διαμεσολάβησης μεταξύ των ευρωπαϊκών δυνάμεων για την αναγνώριση της ανεξαρτησίας της Ελλάδας (Schroeder, 1994, σ. 135). Η ευελιξία της μεσολάβησης αποδείχθηκε χρήσιμη και στη διαχείριση των κοινωνικών εντάσεων που προκλήθηκαν από τη Βιομηχανική Επανάσταση. Οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις κατέφυγαν σε διεθνείς διασκέψεις για την αντιμετώπιση ζητημάτων που σχετίζονταν με την εργασία, τη μετανάστευση και την κοινωνική συνοχή (Hamilton & Langhorne, 2011, σ. 91). Στη μεταναπολεόντεια εποχή, η μεσολάβηση χρησιμοποιήθηκε σε πλήθος περιφερειακών διενέξεων, όπως στην ιταλική και γερμανική ενοποίηση, αλλά και στον Κριμαϊκό Πόλεμο (1853-1856). Το Συνέδριο του Παρισιού (1856) αποτέλεσε μία από τις πρώτες περιπτώσεις χρήσης πολυμερούς μεσολάβησης για την επίλυση συγκρούσεων που συνδέονταν με γεωπολιτικά συμφέροντα. Η διπλωματική παρέμβαση της Βρετανίας και της Γαλλίας στη διαμόρφωση της Συνθήκης του Παρισιού αποτέλεσε χαρακτηριστικό παράδειγμα

¹ Το Συνέδριο της Βιέννης (1814-1815) συγκλήθηκε με πρωτοβουλία των μεγάλων ευρωπαϊκών δυνάμεων (Αυστρία, Πρωσία, Ρωσία, Μεγάλη Βρετανία και Γαλλία) προκειμένου να καθοριστεί η μεταπολεμική τάξη πραγμάτων. Σύμφωνα με τον Schroeder, η μεσολάβηση ενσωματώθηκε στη διαδικασία αυτή ως μέσο επίτευξης συμβιβασμών και πρόληψης μελλοντικών συγκρούσεων (Schroeder, 1994, σ. 125). Η Συνθήκη της Βιέννης έδωσε έμφαση στη χρήση της διαμεσολάβησης μέσω της σύγκλησης τακτικών συνεδρίων, όπου τα κράτη μπορούσαν να συζητούν τα προβλήματά τους και να αποτρέπουν την κλιμάκωση των εντάσεων. Το σύστημα των Συνεδρίων (Congress System) αποτέλεσε το πρώτο οργανωμένο διεθνές πλαίσιο για την επίλυση διαφορών με ειρηνικά μέσα, μέσω της διαπραγμάτευσης, της μεσολάβησης και της συμφιλίωσης (Otte, 2014, σ. 157). Η εν λόγω συνθήκη της Βιέννης εισήγαγε επίσης την έννοια της «συλλογικής ασφάλειας» (collective security), η οποία αποτέλεσε το θεμέλιο για την ειρηνική συνύπαρξη των κρατών. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, οι διεθνείς διαφορές δεν θα έπρεπε να επιλύονται με μονομερείς ενέργειες ή στρατιωτικές επεμβάσεις, αλλά μέσω διαλόγου και συνεργασίας. Ο Schroeder επισημαίνει ότι η συλλογική δράση των μεγάλων δυνάμεων επέτρεψε την αποτροπή περιφερειακών συγκρούσεων κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα (Hamilton & Langhorne, 2011, σ. 89).

² Παραδείγματα επιτυχημένων μεσολαβητικών προσπαθειών περιλαμβάνουν τις επεμβάσεις για τη διευθέτηση των διαφωνιών στη Χερσόνησο των Βαλκανίων, όπου η πολυμερής διπλωματία απέτρεψε περιφερειακές συγκρούσεις (Kissinger, 1957, σ. 207).

επιτυχούς μεσολάβησης μέσω της συνεργασίας μεγάλων δυνάμεων (Kissinger, 1957, σ. 210).

Τύποι και Μορφές Μεσολάβησης

Η μεσολάβηση διακρίνεται σε τύπους και μορφές, με βάση τη δομή και την εφαρμογή της. Οι τύποι μεσολάβησης αφορούν τις βασικές κατηγορίες παρέμβασης, όπως η διπλωματική, η πολυμερής, η ad hoc και η ιδιωτική μεσολάβηση, ανάλογα με τον φορέα και τη μέθοδο που χρησιμοποιείται (Bercovitch & Jackson, 2009). Αντίθετα, οι μορφές μεσολάβησης περιγράφουν τον τρόπο εφαρμογής αυτών των τύπων σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, όπως μια ειδική αποστολή του ΟΗΕ, μια πρωτοβουλία της ΕΕ ή ανεπίσημες συνομιλίες υπό την καθοδήγηση ΜΚΟ (Bercovitch, 1992). Αυτή η διάκριση επιτρέπει την κατανόηση του πλαισίου μέσα στο οποίο αναπτύσσονται οι μεσολαβητικές διαδικασίες και προσαρμόζονται στις εκάστοτε συνθήκες.

Διπλωματική Μεσολάβηση

Η διπλωματική μεσολάβηση πραγματοποιείται από κράτη ή διπλωματικούς φορείς που διαθέτουν την απαιτούμενη διεθνή αναγνώριση και αξιοπιστία για να διευκολύνουν τη διαδικασία επικοινωνίας μεταξύ των αντιμαχόμενων μερών. Σε αυτήν τη μορφή μεσολάβησης, η εμπλοκή κρατικών παραγόντων προσδίδει κύρος και νομιμοποίηση στη διαδικασία, γεγονός που συχνά διευκολύνει την επίτευξη συμφωνιών (Zartman & Touval, 1985, σ. 278). Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η μεσολάβηση της Νορβηγίας στη σύγκρουση Ισραήλ-Παλαιστίνης, που οδήγησε στις Συμφωνίες του Όσλο το 1993. Η Νορβηγία, μέσω ανεπίσημων επαφών, κατάφερε να δημιουργήσει έναν διάυλο επικοινωνίας ανάμεσα στην Οργάνωση για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης (PLO) και την ισραηλινή κυβέρνηση, οδηγώντας σε αμοιβαίες παραχωρήσεις και την υπογραφή των ιστορικών συμφωνιών (Pruitt, 1997, σ. 180).³ Επιπλέον, η διπλωματική μεσολάβηση

³ Η μεσολάβηση διακρίνεται σε τύπους και μορφές, με βάση τη δομή και την εφαρμογή της. Οι τύποι μεσολάβησης αφορούν τις βασικές κατηγορίες παρέμβασης, όπως η διπλωματική, η πολυμερής, η ad hoc και η ιδιωτική μεσολάβηση, ανάλογα με τον φορέα και τη μέθοδο που χρησιμοποιείται (Bercovitch & Jackson, 2009). Αντίθετα, οι μορφές μεσολάβησης περιγράφουν τον τρόπο εφαρμογής αυτών των τύπων σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, όπως μια ειδική αποστολή του ΟΗΕ, μια πρωτοβουλία της ΕΕ ή ανεπίσημες συνομιλίες υπό την καθοδήγηση ΜΚΟ (Bercovitch, 1992). Αυτή η διάκριση επιτρέπει την κατανόηση του

χρησιμοποιήθηκε ευρέως κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων για τον τερματισμό του Ψυχρού Πολέμου, όταν η Φινλανδία λειτούργησε ως ουδέτερος μεσολαβητής στις συνομιλίες ΗΠΑ-Σοβιετικής Ένωσης (Moore, 2014, σ. 212).

Πολυμερής Μεσολάβηση

Η πολυμερής μεσολάβηση αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους μηχανισμούς ειρηνικής επίλυσης διεθνών συγκρούσεων, αξιοποιώντας τη συνεργασία διεθνών, περιφερειακών και εθνικών φορέων. Η συμμετοχή οργανισμών, όπως ο ΟΗΕ, ο ΟΑΣΕ και η Ευρωπαϊκή Ένωση, διασφαλίζει την ευρύτερη αποδοχή των διαμεσολαβητικών προσπαθειών, καθώς και την παροχή πολιτικής, τεχνικής και θεσμικής υποστήριξης (Bercovitch & Jackson, 2009, σ. 122). Η πολυμερής μεσολάβηση βασίζεται στην αρχή της συλλογικής δράσης, η οποία επιτρέπει στα εμπλεκόμενα μέρη να αναζητήσουν λύσεις μέσω διαλόγου, αποφεύγοντας τη μονομερή χρήση βίας. Σύμφωνα με τον Diehl (2016, σ. 153), η συνεργασία μεταξύ διεθνών οργανισμών και κρατών δημιουργεί ένα περιβάλλον ασφάλειας που ενθαρρύνει τις συγκρούμενες πλευρές να συμμετάσχουν στη διαδικασία διαπραγμάτευσης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα πολυμερούς μεσολάβησης αποτελεί η δράση του ΟΑΣΕ στην Ουκρανία.⁴ Ο ΟΗΕ, από την πλευρά του, έχει αναπτύξει μια ολοκληρωμένη στρατηγική πολυμερούς μεσολάβησης, ενισχύοντας τη συνεργασία του με περιφερειακούς οργανισμούς, όπως ο ΟΑΣΕ και η Αφρικανική Ένωση (United Nations, 2012). Οι αποστολές του ΟΗΕ βασίζονται στην παροχή τεχνογνωσίας, νομικής υποστήριξης και διπλωματικών διαύλων επικοινωνίας, συμβάλλοντας έτσι στη σταθεροποίηση περιοχών με εντάσεις. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, μέσω του έργου υποστήριξης της μεσολάβησης (EU Mediation Support Project), έχει αναπτύξει δίκτυα επικοινωνίας και συνεργασίας με τρίτους διεθνείς φορείς, εστιάζοντας στη δημιουργία μηχανισμών πρόληψης συγκρούσεων (EEAS, 2016). Το έργο αυτό αποτέλεσε σημαντικό παράγοντα για

πλαίσιου μέσα στο οποίο αναπτύσσονται οι διαμεσολαβητικές διαδικασίες και προσαρμόζονται στις εκάστοτε συνθήκες.

⁴ Μετά το 2014, η Ειδική Παρατηρητική Αποστολή (SMM) του ΟΑΣΕ ανέλαβε τη μεσολάβηση μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών στην ανατολική Ουκρανία, εστιάζοντας στην αποκλιμάκωση των εντάσεων μέσω της διευκόλυνσης του διαλόγου σε τοπικό και εθνικό επίπεδο (OSCE, 2014). Η αποστολή διαμεσολάβησης του ΟΑΣΕ χαρακτηρίστηκε από την ουδετερότητα των παρατηρητών της και τη διαρκή επικοινωνία με τους εκπροσώπους όλων των εμπλεκόμενων πλευρών.

την προώθηση της σταθερότητας στα Δυτικά Βαλκάνια, μέσω της ενεργού συμμετοχής στις διαπραγματεύσεις μεταξύ Σερβίας και Κοσσυφοπεδίου.

Ad hoc Μεσολάβηση

Η ad hoc μεσολάβηση αφορά προσωρινές πρωτοβουλίες που στοχεύουν στη διαχείριση συγκεκριμένων κρίσεων και συγκρούσεων. Πρόκειται για μη θεσμοθετημένες διαδικασίες, οι οποίες συνήθως προκύπτουν από την επιτακτική ανάγκη αποκλιμάκωσης μιας σύγκρουσης (Moore, 2014, σ. 213). Η ευελιξία αυτής της μορφής μεσολάβησης έγκειται στην ικανότητά της να προσαρμόζεται στις ιδιαίτερες συνθήκες κάθε περίπτωσης, χωρίς την ανάγκη ύπαρξης μακροχρόνιων θεσμικών διαδικασιών. Συχνά, εφαρμόζεται σε περιπτώσεις ταχείας επιδείνωσης μιας κρίσης, όπου απαιτείται άμεση διπλωματική παρέμβαση για την αποφυγή περαιτέρω κλιμάκωσης (Diehl, 2016, σ. 121). Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα ad hoc μεσολάβησης είναι η αποστολή ειδικών απεσταλμένων του ΟΗΕ για την επίλυση της συριακής κρίσης.⁵ Η ευελιξία της ad hoc μεσολάβησης την καθιστά ιδιαίτερα χρήσιμη σε περιπτώσεις ασύμμετρων συγκρούσεων, όπου τα μέρη διστάζουν να συμμετάσχουν σε μακροχρόνιες διαπραγματεύσεις (Diehl, 2016, σ. 124). Σύμφωνα με τους Bercovitch και Jackson (2009, σ. 98), η προσωρινή φύση αυτών των πρωτοβουλιών επιτρέπει στους μεσολαβητές να επικεντρώνονται αποκλειστικά στη διαχείριση της κρίσης, χωρίς να επιβαρύνονται από μακροχρόνιες νομικές ή θεσμικές απαιτήσεις. Ένα ακόμη χαρακτηριστικό παράδειγμα ad hoc μεσολάβησης ήταν η παρέμβαση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη σύγκρουση μεταξύ Σερβίας και Κοσσυφοπεδίου το 2013. Η διαδικασία, υπό την καθοδήγηση της Ύπατης Εκπροσώπου

⁵ Το 2016, ο ειδικός απεσταλμένος του ΟΗΕ, Staffan de Mistura, πραγματοποίησε πολυάριθμες επαφές με τις εμπλεκόμενες πλευρές, προκειμένου να διευκολύνει τη διεξαγωγή ειρηνευτικών συνομιλιών στη Γενεύη (United Nations, 2016, σ. 15). Οι συνομιλίες αυτές, γνωστές ως *Geneva Peace Talks*, πραγματοποιήθηκαν σε ένα ιδιαίτερα περίπλοκο πολιτικό και στρατιωτικό περιβάλλον, καθώς περιλάμβαναν μια ποικιλία εμπλεκόμενων δρώντων: την κυβέρνηση της Συρίας, την αντιπολίτευση, περιφερειακούς παράγοντες και διεθνείς οργανισμούς (United Nations, 2016, σ. 16). Η προσέγγιση του de Mistura χαρακτηρίστηκε από τρεις βασικούς άξονες: τη διατήρηση διαύλων επικοινωνίας, την επίτευξη τοπικών εκεχειριών και την ενθάρρυνση της συμμετοχής της κοινωνίας των πολιτών στη διαδικασία. Παρά τις δυσκολίες και τα συνεχή εμπόδια, η ad hoc μεσολάβηση του ΟΗΕ επέφερε βραχυπρόθεσμες εκεχειρίες, όπως αυτή στο Χαλέπι το 2016, η οποία επέτρεψε την απομάκρυνση χιλιάδων αμάχων από την εμπόλεμη ζώνη (United Nations, 2016, σ. 17).

Catherine Ashton, οδήγησε στην υπογραφή της *Συμφωνίας των Βρυξελλών*, η οποία αποτέλεσε σταθμό στην ομαλοποίηση των διμερών σχέσεων (Diehl, 2016, σ. 122). Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι η *ad hoc* μεσολάβηση συχνά δρα συμπληρωματικά προς θεσμικούς μηχανισμούς διαχείρισης συγκρούσεων. Σύμφωνα με τους Zartman και Touval (1985, σ. 278), οι προσωρινές μεσολαβητικές πρωτοβουλίες προσφέρουν ζωτικό χρόνο στις εμπλεκόμενες πλευρές, ώστε να αναπτύξουν μακροπρόθεσμες στρατηγικές ειρηνικής διευθέτησης.

Ιδιωτική ή Μη Κυβερνητική Μεσολάβηση

Η ιδιωτική ή μη κυβερνητική μεσολάβηση διεξάγεται από ανεξάρτητους φορείς, όπως Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ), ερευνητικά κέντρα και ακαδημαϊκά ιδρύματα. Αυτή η μορφή μεσολάβησης χαρακτηρίζεται από ευελιξία, ουδετερότητα και τη δυνατότητα παρέμβασης σε περιπτώσεις όπου η παρουσία κρατικών παραγόντων θα μπορούσε να θεωρηθεί προκατειλημμένη. Οι ιδιωτικοί μεσολαβητές συχνά λειτουργούν σε περιβάλλοντα υψηλής δυσπιστίας, όπου οι κρατικοί θεσμοί έχουν περιορισμένη δυνατότητα παρέμβασης (Fisher et al., 2011, σ. 77). Η ιδιωτική μεσολάβηση έχει το πλεονέκτημα της ευελιξίας και της δυνατότητας άμεσης δράσης χωρίς τους περιορισμούς που επιβάλλουν τα διακρατικά πρωτόκολλα. Σύμφωνα με τον Moore (2014, σ. 212), οι ΜΚΟ και τα ανεξάρτητα ιδρύματα μπορούν να δρουν σε ανεπίσημο επίπεδο, καλλιεργώντας σχέσεις εμπιστοσύνης μεταξύ των μερών. Αυτή η "παρασκηνιακή" διπλωματία (backchannel diplomacy) έχει αποδειχθεί ιδιαίτερα αποτελεσματική σε περιπτώσεις συγκρούσεων χαμηλής έντασης, αλλά και σε πολιτικά φορτισμένες καταστάσεις, όπου η επίσημη κρατική εμπλοκή θα μπορούσε να επιδεινώσει την κατάσταση.

Ένα από τα πλέον χαρακτηριστικά παραδείγματα ιδιωτικής μεσολάβησης είναι το Carter Center, το οποίο, υπό την ηγεσία του πρώην προέδρου των Ηνωμένων Πολιτειών Τζίμι Κάρτερ, έχει διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στη διαχείριση συγκρούσεων σε αφρικανικές χώρες, όπως η Λιβερία και το Σουδάν.⁶ Ένα ακόμη επιτυχημένο παράδειγμα

⁶ Το Κέντρο, αξιοποιώντας τη διεθνή αναγνωρισιμότητα και το κύρος του ηγέτη του, παρενέβη σε πολυάριθμες εσωτερικές συγκρούσεις, προσφέροντας τεχνική βοήθεια, υποστήριξη σε εκλογικές

ιδιωτικής μεσολάβησης αποτελεί το Sant'Egidio Community στην Ιταλία, το οποίο έχει αναδειχθεί ως σημαντικός παράγοντας διαμεσολάβησης σε συγκρούσεις της Υποσαχάριας Αφρικής.⁷ Επιπρόσθετα, οι ιδιωτικοί μεσολαβητές έχουν διαδραματίσει ενεργό ρόλο στην παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας κατά τη διάρκεια συγκρούσεων. Η διεθνής ΜΚΟ *Mediators Beyond Borders* (MBB) έχει επανειλημμένα αναπτύξει αποστολές διαμεσολάβησης σε περιοχές κρίσης, όπως το Ιράκ και η Κένυα, διευκολύνοντας τη συνεργασία μεταξύ τοπικών κοινοτήτων και κρατικών αρχών (Ricigliano, 2003, σ. 450).

Παρά τα πλεονεκτήματα που προσφέρει, η ιδιωτική μεσολάβηση αντιμετωπίζει σημαντικές προκλήσεις. Η έλλειψη θεσμικής νομιμοποίησης, η ανάγκη για εξωτερική χρηματοδότηση και η δυσκολία πρόσβασης σε επίσημα διαπραγματευτικά φόρα αποτελούν βασικά εμπόδια για τους ιδιωτικούς μεσολαβητές (Fisher et al., 2011, σ. 79). Επιπλέον, η επιτυχία αυτών των εγχειρημάτων εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το κύρος και τη φήμη του φορέα που αναλαμβάνει τη μεσολάβηση.

διαδικασίες και διαμεσολάβηση σε τοπικές κοινότητες (The Carter Center, 2013, σ. 4). Στη Λιβερία, το Carter Center συνεργάστηκε με τοπικές οργανώσεις για την εδραίωση ενός πλασιού ειρηνικής συνύπαρξης μετά τον καταστροφικό εμφύλιο πόλεμο. Η στρατηγική του κέντρου βασίστηκε στη δημιουργία χώρων διαλόγου, όπου εκπρόσωποι από όλες τις κοινωνικές ομάδες μπορούσαν να εκφράσουν τους προβληματισμούς τους και να διαπραγματευτούν κοινές λύσεις. Οι δραστηριότητες αυτές, σύμφωνα με την αναφορά του 2013, οδήγησαν σε σημαντική μείωση των περιστατικών βίας και σε αύξηση της κοινωνικής συνοχής (The Carter Center, 2013, σ. 5).

⁷ Ο ρόλος του Sant'Egidio στην ειρηνευτική διαδικασία στη Μοζαμβίκη είναι ιδιαίτερα γνωστός, καθώς το κίνημα κατάφερε να συγκεντρώσει τα αντιμαχόμενα μέρη και να διευκολύνει την υπογραφή της *Γενικής Ειρηνευτικής Συμφωνίας* το 1992 (Bartoli, 2011, σ. 340). Το Sant'Egidio λειτούργησε ως ουδέτερος και αξιόπιστος συνομιλητής, αξιοποιώντας τις ισχυρές σχέσεις του με την Καθολική Εκκλησία και τη βαθιά γνώση της τοπικής κοινωνίας. Σύμφωνα με τον Bartoli (2011, σ. 342), η επιτυχία της αποστολής αυτής αποδίδεται στην ικανότητα του κινήματος να δημιουργήσει ένα περιβάλλον εμπιστοσύνης, να εστιάσει στα κοινά συμφέροντα των μερών και να προτείνει εφικτές λύσεις.

Κεφάλαιο 2: Βασικές Αρχές και Παράγοντες Επιτυχίας της Μεσολάβησης

Ουδετερότητα: Θεωρητική Ανάλυση και Σημασία για την Αποτελεσματικότητα της Διαδικασίας

Η ουδετερότητα στη μεσολάβηση αποτελεί έναν από τους πλέον κρίσιμους παράγοντες που καθορίζουν την αποτελεσματικότητα της διαδικασίας και αναφέρεται στην αμερόληπτη στάση που πρέπει να τηρεί ο διαμεσολαβητής, αποφεύγοντας κάθε είδους προτίμηση ή προκατάληψη υπέρ ενός εκ των μερών. Αυτή η στάση εξασφαλίζει τη διατήρηση της εμπιστοσύνης, η οποία είναι θεμελιώδης για την επιτυχή ολοκλήρωση μιας διαδικασίας διαμεσολάβησης (Bergovitch, 1996, σ. 12). Η ουδετερότητα δεν σημαίνει την πλήρη απουσία προσωπικής άποψης ή ενδιαφέροντος, αλλά την ικανότητα του διαμεσολαβητή να διατηρεί ισορροπία, ώστε να αντιμετωπίζονται τα εμπλεκόμενα μέρη ισότιμα. Παράλληλα, η αντίληψη της ουδετερότητας από τους συμμετέχοντες παίζει καθοριστικό ρόλο, καθώς η εντύπωση για πιθανή μεροληψία μπορεί να επηρεάσει αρνητικά την εμπιστοσύνη προς τον μεσολαβητή, ακόμη κι αν αυτός διατηρεί αντικειμενική στάση (Bergovitch, 1996, σ. 15).

Επιπρόσθετα, η ουδετερότητα σχετίζεται άμεσα με το πολιτικό και κοινωνικό πλαίσιο εντός του οποίου λαμβάνει χώρα η μεσολάβηση. Η ύπαρξη γεωπολιτικών συμφερόντων, πολιτικών πιέσεων ή ακόμη και πολιτισμικών διαφορών μπορεί να θέσει σε αμφισβήτηση την αντικειμενικότητα του διαμεσολαβητή, μειώνοντας τις πιθανότητες επιτυχούς επίλυσης της διαφοράς (Svensson, 2007, σ. 181). Η διασφάλιση της ουδετερότητας απαιτεί την τήρηση συγκεκριμένων αρχών και διαδικασιών. Η εμπιστευτικότητα, η διαφάνεια και η σαφής επικοινωνία συμβάλλουν καθοριστικά στη διατήρηση μιας αμερόληπτης στάσης. Ο διαμεσολαβητής οφείλει να αποφεύγει δηλώσεις ή ενέργειες που μπορεί να ερμηνευθούν ως προκατελημμένες, ενώ η εξασφάλιση ίσων ευκαιριών συμμετοχής των εμπλεκόμενων μερών είναι ζωτικής σημασίας (Bergovitch, 1996, σ. 17).

Επιπλέον, η ουδετερότητα δεν αφορά μόνο την προσωπική στάση του μεσολαβητή, αλλά επεκτείνεται και στο θεσμικό πλαίσιο που πλαισιώνει τη διαδικασία. Διεθνείς οργανισμοί, όπως ο ΟΗΕ και ο ΟΑΣΕ, έχουν θεσπίσει αυστηρούς κανόνες για τη διασφάλιση της αμεροληψίας στις μεσολαβητικές τους πρωτοβουλίες. Παρ' όλα αυτά, η

πολιτική επιρροή από ισχυρά κράτη μπορεί να υπονομεύσει την αντίληψη ουδετερότητας, οδηγώντας σε δυσπιστία εκ μέρους των μερών (Svensson, 2007, σ. 184). Η ουδετερότητα επηρεάζεται και από ψυχολογικούς παράγοντες, καθώς οι προκαταλήψεις, συνειδητές ή ασυνείδητες, μπορεί να διαμορφώσουν το πλαίσιο της διαπραγμάτευσης. Γι' αυτό, η εκπαίδευση και η συνεχής αξιολόγηση των διαμεσολαβητών είναι κρίσιμη για τη διατήρηση της αμεροληψίας, ενώ η ύπαρξη εποπτικών μηχανισμών συντελεί στην εξασφάλιση της διαφάνειας (Bercovitch, 1996, σ. 20). Η αποτελεσματικότητα της διαμεσολάβησης ενισχύεται όταν οι εμπλεκόμενοι δρώντες θεωρούν τον μεσολαβητή ουδέτερο και αξιόπιστο. Η αξιολόγηση της στάσης του διαμεσολαβητή και η τακτική ανατροφοδότηση από τα μέρη της διαδικασίας αποτελούν απαραίτητα εργαλεία για τη διατήρηση της αμεροληψίας (Svensson, 2007, σ. 185).

Κύρος του Μεσολαβητή: Πηγές Κύρους και Επίδρασή του στη Διαπραγματευτική Δυναμική

Το κύρος του μεσολαβητή αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες που επηρεάζουν την έκβαση μιας διαδικασίας διαμεσολάβησης, καθώς συνδέεται με την αξιοπιστία, την αποδοχή και την επιρροή που ασκεί ο διαμεσολαβητής στα εμπλεκόμενα μέρη. Το κύρος αυτό μπορεί να προέρχεται από διάφορες πηγές, οι οποίες επιδρούν στη δυναμική των διαπραγματεύσεων και στην τελική επιτυχία ή αποτυχία της διαδικασίας (Touval & Zartman, 1985, σ. 30).

Το θεσμικό κύρος αποτελεί την πρώτη και πιο εμφανή μορφή κύρους. Προέρχεται από τη θέση του μεσολαβητή σε έναν διεθνώς αναγνωρισμένο οργανισμό, όπως ο ΟΗΕ, ο ΟΑΣΕ ή η ΕΕ. Η ιδιότητα του μεσολαβητή ως εκπροσώπου ενός θεσμικά καθιερωμένου οργανισμού προσδίδει πρόσθετο βάρος στις παρεμβάσεις του και διευκολύνει την αποδοχή των προτάσεών του από τα εμπλεκόμενα μέρη (Touval & Zartman, 1985, σ. 31). Το θεσμικό κύρος δεν σχετίζεται αποκλειστικά με τη θέση του οργανισμού στη διεθνή κοινότητα, αλλά και με τη φήμη του οργανισμού όσον αφορά τις επιτυχίες ή αποτυχίες του σε παλαιότερες διαμεσολαβητικές πρωτοβουλίες (Beardsley, 2011, σ. 54).

Το προσωπικό κύρος σχετίζεται άμεσα με τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του μεσολαβητή. Παράγοντες όπως η εμπειρία, η ευφυΐα, η ικανότητα επικοινωνίας και η γνώση του θέματος μπορούν να ενισχύσουν σημαντικά το κύρος του μεσολαβητή (Touval & Zartman, 1985, σ. 33). Το προσωπικό κύρος δεν είναι εγγενές χαρακτηριστικό, αλλά

καλλιεργείται με την πάροδο του χρόνου μέσω της συμμετοχής σε επιτυχημένες διαδικασίες διαμεσολάβησης. Παραδείγματα προσωπικοτήτων που αξιοποίησαν το προσωπικό τους κύρος αποτελούν ο Κόφι Ανάν και ο Τζίμι Κάρτερ, οι οποίοι με την εμπειρία και τη διεθνή τους αναγνώριση κατάφεραν να διαδραματίσουν καθοριστικό ρόλο σε κρίσιμες διαπραγματεύσεις (Beardsley, 2011, σ. 57).

Το πολιτικό κύρος προκύπτει από την πολιτική ισχύ ή την επιρροή που διαθέτει ο μεσολαβητής, είτε λόγω της κρατικής του ιδιότητας είτε λόγω της θεσμικής του σύνδεσης με κάποιον ισχυρό πολιτικό φορέα. Χώρες με διπλωματικό κύρος, όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες, το Ηνωμένο Βασίλειο ή η Γερμανία, αξιοποιούν την πολιτική τους ισχύ για να πείσουν ή να πιέσουν τα εμπλεκόμενα μέρη να αποδεχτούν μια λύση (Touval & Zartman, 1985, σ. 35). Σε αυτές τις περιπτώσεις, η μεσολάβηση συνδέεται συχνά με γεωπολιτικά συμφέροντα, γεγονός που μπορεί να επηρεάσει την αντίληψη ουδετερότητας της διαδικασίας (Beardsley, 2011, σ. 62).

Η ύπαρξη κύρους στον μεσολαβητή ενισχύει την ικανότητά του να καθορίζει το πλαίσιο της διαπραγμάτευσης, να προτείνει βιώσιμες λύσεις και να διευκολύνει τη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Το κύρος λειτουργεί ως εργαλείο δημιουργίας εμπιστοσύνης, καθώς τα μέρη τείνουν να αποδέχονται πιο εύκολα προτάσεις που προέρχονται από μεσολαβητές με αναγνωρισμένη θέση, προσωπικότητα και πολιτική επιρροή (Beardsley, 2011, σ. 65). Ωστόσο, το κύρος από μόνο του δεν αρκεί για την επιτυχία της διαμεσολάβησης. Απαιτείται παράλληλα η διατήρηση μιας ισορροπημένης και αμερόληπτης στάσης, ώστε το κύρος να μη μετατραπεί σε εργαλείο επιβολής ή πίεσης που θα αποξενώσει ένα από τα εμπλεκόμενα μέρη (Touval & Zartman, 1985, σ. 38).

Ο Χώρος που Χρειάζεται η Μεσολάβηση: Πολιτικός, Χρονικός και Θεσμικός Χώρος

Η επιτυχία της μεσολάβησης εξαρτάται από τη διαμόρφωση του κατάλληλου «χώρου» για την ωρίμανση της διαδικασίας. Ο χώρος αυτός δεν είναι μόνο γεωγραφικός, αλλά κυρίως πολιτικός, χρονικός και θεσμικός. Κάθε μια από αυτές τις διαστάσεις επηρεάζει καθοριστικά τη διαπραγματευτική δυναμική και την προθυμία των μερών να εμπλακούν σε ουσιαστικό διάλογο (Zartman, 2001, σ. 10). Η ύπαρξη ενός σταθερού και αποδεκτού πολιτικού πλαισίου είναι καθοριστική για την επιτυχία της μεσολάβησης. Οι διεθνείς πιέσεις, η πολιτική βούληση των εμπλεκόμενων μερών και το ευρύτερο

γεωπολιτικό περιβάλλον διαμορφώνουν το πλαίσιο μέσα στο οποίο ο μεσολαβητής καλείται να λειτουργήσει (Bercovitch & Houston, 1996, σ. 13).

Ο πολιτικός χώρος συχνά εξαρτάται από τη στάση των μεγάλων δυνάμεων που εμπλέκονται άμεσα ή έμμεσα στη σύγκρουση. Σε περιπτώσεις, όπου οι διεθνείς δρώντες διατηρούν ουδέτερη στάση, οι πιθανότητες επιτυχίας της μεσολάβησης αυξάνονται. Αντιθέτως, όταν οι μεγάλες δυνάμεις επιλέγουν την υποστήριξη ενός από τα εμπλεκόμενα μέρη, τότε η μεσολαβητική διαδικασία υπονομεύεται (Kleiboer, 1996, σ. 372). Η πολιτική βούληση αποτελεί βασική συνιστώσα αυτού του χώρου. Όταν τα εμπλεκόμενα μέρη δεν επιδεικνύουν ειλικρινή διάθεση συμβιβασμού, η διαμεσολάβηση καθίσταται αναποτελεσματική (Crocker, Hampson, & Aall, 1999, σ. 95). Ειδικότερα, σε περιπτώσεις έντονου εθνοτικού ή θρησκευτικού ανταγωνισμού, η έλλειψη πολιτικού χώρου μπορεί να οδηγήσει σε παρατεταμένες και αδιέξοδες διαπραγματεύσεις (Bercovitch & Jackson, 2009, σ. 5).

Ο χρονικός παράγοντας είναι εξίσου σημαντικός, καθώς καθορίζει πότε τα εμπλεκόμενα μέρη είναι διατεθειμένα να διαπραγματευτούν. Σύμφωνα με τη θεωρία των «ώριμων στιγμών» (*ripeness theory*), η μεσολάβηση καθίσταται πιο αποτελεσματική όταν τα εμπλεκόμενα μέρη βρίσκονται σε ένα «επώδυνο αδιέξοδο» (*hurting stalemate*) (Zartman, 2001, σ. 11). Το αδιέξοδο αυτό δημιουργεί μια αίσθηση επείγοντος και πείθει τα μέρη ότι η συνέχιση της σύγκρουσης θα είναι πιο επιζήμια από τον συμβιβασμό. Η χρονική διάσταση σχετίζεται επίσης με τη διάρκεια της σύγκρουσης. Σε βραχυχρόνιες συγκρούσεις, τα μέρη συχνά δεν είναι διατεθειμένα να διαπραγματευτούν, καθώς δεν έχουν υποστεί σημαντικό κόστος. Αντιθέτως, σε συγκρούσεις μακράς διάρκειας⁸, όπου τα κόστη είναι υψηλά, η διαμεσολάβηση είναι πιθανότερο να βρει πρόσφορο έδαφος (Beardsley, 2011, σ. 62). Αντίστοιχα, στην περίπτωση της Ουκρανίας, το χρονικό στοιχείο υποτιμήθηκε στις πρώτες φάσεις της κρίσης, με αποτέλεσμα να μην επιτευχθεί ουσιαστική αποκλιμάκωση (Baev, P. K., 2024, σ. 6).

⁸ Παραδείγματα εφαρμογής αυτής της θεωρίας παρατηρούνται στη μεσολάβηση στην ισραηλινο-παλαιστινιακή διένεξη, όπου οι διαπραγματεύσεις έγιναν πιο παραγωγικές μετά από περιόδους έντασης και απωλειών (Crocker et al., 1999, σ. 103).

Η θεσμική διάσταση αναφέρεται στους μηχανισμούς και τις διαδικασίες που υποστηρίζουν τη μεσολάβηση σε διεθνές επίπεδο. Η ύπαρξη θεσμικών φορέων, όπως οι αποστολές καλών υπηρεσιών του ΟΗΕ, οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις του ΟΑΣΕ και οι δομές πρόληψης συγκρούσεων της ΕΕ, δημιουργεί ένα σταθερό πλαίσιο εμπιστοσύνης (Bercovitch & Houston, 1996, σ. 22). Ο θεσμικός χώρος διασφαλίζει την εφαρμογή των συμφωνιών, την παρακολούθηση της τήρησής τους και την πρόληψη αναζωπύρωσης της σύγκρουσης. Παρόλα αυτά, η θεσμική ακαμψία ή η πολιτική επιρροή που ασκείται σε διεθνείς οργανισμούς μπορεί να υπονομεύσει την αποτελεσματικότητα της διαδικασίας (Kleiboer, 1996, σ. 375). Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η αποτυχία της εφαρμογής των Συμφωνιών του Μινσκ στην Ουκρανία, όπου οι διεθνείς θεσμοί δεν κατάφεραν να εξασφαλίσουν επαρκή εποπτεία και συμμόρφωση των μερών (Baev, P. K., 2024, σ. 5).

Κεφάλαιο 3: Ο Ρόλος των Διεθνών Οργανισμών στη Μεσολάβηση

ΟΗΕ Ηγετικός Ρόλος και Περιορισμοί

Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) αποτελεί τον κυρίαρχο θεσμικό φορέα της διεθνούς μεσολάβησης, με νομική βάση το Κεφάλαιο VI του Χάρτη του ΟΗΕ, το οποίο προβλέπει ειρηνικές μεθόδους επίλυσης διαφορών, συμπεριλαμβανομένης της μεσολάβησης. Ο Γενικός Γραμματέας διαθέτει την εξουσία να αναλαμβάνει πρωτοβουλίες καλών υπηρεσιών, διορίζοντας ειδικούς απεσταλμένους για την προώθηση του διαλόγου (Bercovitch & Jackson, 2009, σ. 61, 65).

Η καθολική αποδοχή του ΟΗΕ προσδίδει νομιμοποίηση στις μεσολαβητικές του προσπάθειες. Η ικανότητά του να λειτουργεί ως ουδέτερος μεσολαβητής αποδεικνύεται σε περιπτώσεις όπως η κρίση στην Κύπρο και η Δυτική Σαχάρα (Bercovitch, 1996, σ. 55). Η συμβολή του σε συγκρούσεις με εθνοτική ή θρησκευτική διάσταση, όπως η Ερυθραία και η Καμπότζη, καταδεικνύει τη σημασία της θεσμικής του βαρύτητας (Young, 1967, σ. 116). Παράλληλα, η νομιμοποίηση που διαθέτει ως θεσμός καθολικής αποδοχής του δίνει τη δυνατότητα να προσελκύει την εμπιστοσύνη των εμπλεκόμενων μερών, ιδιαίτερα σε συγκρούσεις όπου υπάρχει δυσπιστία απέναντι σε μονομερείς πρωτοβουλίες (Zartman, 2001, σ. 13). Ο ΟΗΕ χρησιμοποιεί διάφορα εργαλεία, όπως οι αποστολές καλών υπηρεσιών, οι ειδικοί απεσταλμένοι και οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις, για να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις διαλόγου. Αυτές οι πρωτοβουλίες συχνά συνοδεύονται από τη στήριξη διεθνών οργανισμών, ενισχύοντας την ικανότητα του ΟΗΕ να μεσολαβεί σε πολυμερείς συγκρούσεις (Bercovitch & Rubin, 1992, σ. 35).

Η λειτουργία του ΟΗΕ συχνά παρεμποδίζεται από πολιτικές αντιπαραθέσεις μεταξύ των μόνιμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας (Zartman, 2001, σ. 11). Η ανάγκη συναίνεσης περιορίζει την ευελιξία δράσης, όπως συνέβη στην κρίση της Συρίας, όπου η διπλωματική παράλυση εμπόδισε αποτελεσματικές παρεμβάσεις (Bercovitch & Rubin, 1992, σ. 30). Η πολυπλοκότητα της δομής του ΟΗΕ, σε συνδυασμό με τη διαφορετική ατζέντα των κρατών-μελών, δημιουργεί προκλήσεις που δυσχεραίνουν τη λήψη αποφάσεων σε κρίσιμες συγκυρίες (Young, 1967, σ. 120). Επιπλέον, οι οικονομικοί περιορισμοί και η εξάρτηση από τις συνεισφορές των κρατών-μελών επηρεάζουν αρνητικά την αποτελεσματικότητα των ειρηνευτικών αποστολών. Η αδυναμία εξεύρεσης

επαρκών πόρων έχει οδηγήσει σε περιπτώσεις υποχρηματοδότησης σημαντικών επιχειρήσεων, όπως στη Σομαλία και τη Ρουάντα (Bercovitch, 1996, σ. 58).

Παρόλα αυτά, ο ΟΗΕ παραμένει ζωτικός παράγοντας στη διεθνή μεσολάβηση, ωστόσο οι εσωτερικές πολιτικές δυναμικές επηρεάζουν την αποτελεσματικότητά του. Η μελλοντική του επιτυχία εξαρτάται από την ικανότητά του να προσαρμόζεται στις σύγχρονες γεωπολιτικές προκλήσεις. Η ανάγκη για ευέλικτους μηχανισμούς λήψης αποφάσεων και καλύτερη διαχείριση των διαθέσιμων πόρων αναδεικνύεται σε καθοριστικό παράγοντα για τη διατήρηση της αποτελεσματικότητας των μεσολαβητικών του προσπαθειών (Zartman, 2001, σ. 15).

ΟΑΣΕ, ΕΕ και Άλλοι Διεθνείς/Περιφερειακοί Οργανισμοί: Δυνατότητες και Προκλήσεις

Οι περιφερειακοί οργανισμοί, όπως ο Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ) και η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), έχουν αποκτήσει αυξανόμενο ρόλο στη διεθνή μεσολάβηση. Ο ΟΑΣΕ εξειδικεύεται στην πρόληψη συγκρούσεων, τη διαχείριση κρίσεων και την αποκατάσταση της ειρήνης. Η Αποστολή Ειδικής Παρακολούθησης στην Ουκρανία αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα. Το πλεονέκτημά του έγκειται στην ευελιξία και την ικανότητά του να λειτουργεί σε πολύπλοκα πολιτικά περιβάλλοντα (Bercovitch & Jackson, 2009, σ. 78). Η χρήση δικτύων επιτόπιας παρατήρησης και η αξιοποίηση τοπικών πόρων ενισχύουν την αποτελεσματικότητά του. Ωστόσο, η απουσία δεσμευτικών εξουσιών περιορίζει τη δυνατότητά του να επιβάλλει αποφάσεις, ιδιαίτερα σε συγκρούσεις όπου η αδιαλλαξία κυριαρχεί (Zartman, 1985, σ. 34).

Η ΕΕ δραστηριοποιείται στη μεσολάβηση μέσω της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ). Έχει αναπτύξει σημαντικές ικανότητες μεσολάβησης, όπως φάνηκε στη συμφωνία Βελιγραδίου-Πρίστινας. Η ικανότητά της να κινητοποιεί οικονομικά και πολιτικά μέσα τη διαφοροποιεί από άλλους περιφερειακούς δρώντες (Bercovitch, 1996, σ. 67). Ωστόσο, οι προκλήσεις για την ΕΕ περιλαμβάνουν τη δυσκολία διατήρησης ουδετερότητας, λόγω των συμφερόντων των κρατών-μελών της, καθώς και την εξάρτηση από την εσωτερική πολιτική συνοχή (Gänzle, S., 2017, σ. 11).

Η διεθνής μεσολάβηση ενισχύεται σημαντικά από τη δράση περιφερειακών οργανισμών, οι οποίοι συνδυάζουν θεσμική νομιμοποίηση με την κατανόηση των τοπικών

συνθηκών. Οργανισμοί όπως η Αφρικανική Ένωση και η Ένωση των Χωρών της Νοτιοανατολικής Ασίας (ASEAN) διαδραματίζουν επίσης σημαντικούς ρόλους, αξιοποιώντας την τοπική τους νομιμοποίηση και την κατανόηση των περιφερειακών δυναμικών (Zartman, 2001, σ. 15). Η Αφρικανική Ένωση, για παράδειγμα, έχει επιτύχει σημαντικές προόδους στη Σομαλία μέσω της AMISOM, παρά τις προκλήσεις στη χρηματοδότηση και την επιχειρησιακή ετοιμότητα (Williams, P. D., 2018, σ. 123). Παρόλα αυτά, οι προκλήσεις εν λόγω οργανισμών παραμένουν, καθώς οι πολιτικές ισορροπίες και η ανάγκη για διατήρηση της ουδετερότητας συχνά δοκιμάζουν την αποτελεσματικότητά τους (Zartman, 1985, σ. 41).

Η Σχέση Διεθνών Οργανισμών με τα Κράτη-Μέλη και η Επίδραση στην Ανεξαρτησία της Μεσολάβησης

Η σχέση μεταξύ διεθνών οργανισμών και των κρατών-μελών αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για την ανεξαρτησία και την αποτελεσματικότητα της μεσολάβησης. Από τη μία πλευρά, οι οργανισμοί εξαρτώνται από τη στήριξη και τη χρηματοδότηση των κρατών-μελών, γεγονός που μπορεί να περιορίσει την αυτονομία τους. Από την άλλη, η θεσμική τους νομιμοποίηση προσφέρει μια μορφή "ανεξάρτητης" πλατφόρμας για τη διευκόλυνση του διαλόγου (Bercovitch & Jackson, 2009, σ. 40). Στο οικονομικό πεδίο, η χρηματοδότηση δραστηριοτήτων, όπως οι ειρηνευτικές αποστολές, προέρχεται σε μεγάλο βαθμό από τις εισφορές συγκεκριμένων κρατών, γεγονός που μπορεί να επηρεάσει τις προτεραιότητες και τη στρατηγική μεσολάβησης. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η αποστολή των Ηνωμένων Εθνών στη Δυτική Σαχάρα (MINURSO), η οποία υπέστη καθυστερήσεις λόγω διαφωνιών μεταξύ των κρατών-μελών για τη χρηματοδότησή της (Zartman, 2001, σ. 18).

Η πολιτική διάσταση αυτής της σχέσης αφορά την επιρροή που ασκούν ισχυρά κράτη-μέλη στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Σε συγκρούσεις υψηλής γεωπολιτικής σημασίας, οι διεθνείς οργανισμοί ενδέχεται να υποκύψουν σε πιέσεις, περιορίζοντας την αμεροληψία τους (Bercovitch, 1996, σ. 85). Η περίπτωση της Συρίας ανέδειξε αυτή την αλληλεπίδραση, καθώς τα αντικρουόμενα συμφέροντα των μονίμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας εμπόδισαν την ανάληψη ουσιαστικής δράσης, γεγονός που υπογράμμισε τη δυσκολία διατήρησης της ουδετερότητας από έναν θεσμικό οργανισμό που βασίζεται στη συναίνεση των κρατών-μελών του.

Η θεσμική ανεξαρτησία αποτελεί κρίσιμο παράγοντα για την επιτυχία της μεσολάβησης. Οι οργανισμοί που διαθέτουν σαφείς μηχανισμούς εσωτερικής διακυβέρνησης και επαρκή θεσμικά ερείσματα καταφέρνουν να διατηρούν την αμεροληψία τους ακόμη και υπό εξωτερικές πιέσεις (Zartman, 1985, σ. 38). Για παράδειγμα, η Αφρικανική Ένωση έχει αναπτύξει τον Αφρικανικό Μηχανισμό Ειρήνης και Ασφάλειας (APSA), ο οποίος λειτουργεί με ανεξάρτητες δομές λήψης αποφάσεων, επιτρέποντας στον οργανισμό να παρεμβαίνει σε κρίσεις όπως στη Σομαλία, παρά τις προκλήσεις συντονισμού και χρηματοδότησης (Williams, 2018, σ. 123).

Η προσαρμοστικότητα των διεθνών οργανισμών στη διαχείριση συγκρούσεων είναι εξίσου σημαντική για τη διατήρηση της ανεξαρτησίας τους στη μεσολάβηση. Οι σύγχρονες συγκρούσεις χαρακτηρίζονται από ρευστές συμμαχίες, δυναμικές αλλαγές ισχύος και πολυδιάστατες απειλές. Η ικανότητα των οργανισμών να αναθεωρούν τα επιχειρησιακά τους μοντέλα και να ανταποκρίνονται στις νέες προκλήσεις αποτελεί καθοριστικό παράγοντα επιτυχίας. Για παράδειγμα, η Ευρωπαϊκή Ένωση, μέσω της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ), αναπροσάρμοσε τη στρατηγική της ώστε να διασφαλίσει ότι η μεσολάβησή της παραμένει ανεξάρτητη από εσωτερικές πολιτικές πιέσεις, υιοθετώντας νέα εργαλεία πρόληψης συγκρούσεων και ενισχύοντας τη συνεργασία της με διεθνείς και περιφερειακούς φορείς (Gänzle, 2017, σ. 11).

Η αλληλεπίδραση κρατών-μελών και διεθνών οργανισμών περιγράφεται και από την έννοια της "υβριδικής ειρήνης", όπου οι εθνικές στρατηγικές και τα διεθνή συμφέροντα συγκλίνουν σε ένα κοινό πλαίσιο δράσης. Αυτή η πολυπλοκότητα μπορεί να δημιουργήσει δυσπιστία ως προς την ουδετερότητα της μεσολάβησης, ιδιαίτερα όταν η διεθνής εμπλοκή θεωρείται επηρεασμένη από γεωπολιτικές επιδιώξεις (Richmond, 2003, σ. 86). Ωστόσο, οι διεθνείς οργανισμοί που καταφέρνουν να διατηρήσουν την επιχειρησιακή τους ευελιξία και να διαχωρίσουν τις ειρηνευτικές τους αποστολές από τις πολιτικές ατζέντες των κρατών-μελών μπορούν να ενισχύσουν την ανεξαρτησία της μεσολάβησης και να διατηρήσουν την αξιοπιστία τους ως ουδέτεροι διαμεσολαβητές (Bercovitch & Jackson, 2009, σ. 122).

Κεφάλαιο 4: Θεωρητικές Προσεγγίσεις για την Αποτυχία της Μεσολάβησης

Θεωρία της "Ωριμότητας Σύγκρουσης" (*Ripeness Theory*)

Η θεωρία της 'ωριμότητας σύγκρουσης' (*ripeness theory*), όπως αναπτύχθηκε από τον Zartman (1985) και επεκτάθηκε από τον ίδιο (2001), προτείνει ότι η επιτυχία της μεσολάβησης εξαρτάται από το αν η σύγκρουση έχει φτάσει σε ένα 'ώριμο' στάδιο για διαπραγματεύσεις. Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία, η αποτυχία της μεσολάβησης οφείλεται στο γεγονός ότι τα μέρη της σύγκρουσης δεν έχουν φτάσει σε ένα "προβληματικό αδιέξοδο" (*hurting stalemate*), όπου το κόστος της συνέχισης της σύγκρουσης υπερβαίνει τα πιθανά οφέλη (Zartman, 2001, σ. 8). Η έννοια της ωριμότητας αφορά τη στιγμή που τα εμπλεκόμενα μέρη συνειδητοποιούν ότι η συνέχιση της σύγκρουσης δεν μπορεί να οδηγήσει σε επιθυμητά αποτελέσματα και ότι η ειρηνική διαπραγμάτευση αποτελεί την πιο λογική εναλλακτική. Αυτή η θεωρία αναπτύσσεται στη βάση ότι τα μέρη της σύγκρουσης, όσο βρίσκονται σε δυναμική σύγκρουση, συχνά υποτιμούν τις ευκαιρίες για συμβιβασμό (Zartman & Touval, 1985, σ. 41).

Η θεωρία της ωριμότητας της σύγκρουσης (*ripeness theory*) βασίζεται σε δύο βασικούς παράγοντες: την αμοιβαία αναγνώριση αδιεξόδου και την προσδοκία αμοιβαίου οφέλους. Η αμοιβαία αναγνώριση αδιεξόδου προκύπτει όταν τα εμπλεκόμενα μέρη αντιλαμβάνονται ότι η συνέχιση της σύγκρουσης δεν είναι πλέον βιώσιμη ή ωφέλιμη, καθώς το κόστος της γίνεται δυσβάσταχτο (Zartman, 2001, σ. 10). Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η σύγκρουση Αιθιοπίας-Ερυθραίας, όπου η αδυναμία επίτευξης αποφασιστικής στρατιωτικής νίκης οδήγησε τελικά στη διαμεσολάβηση του ΟΗΕ (Zartman, 2001, σ. 12). Παράλληλα, η προσδοκία αμοιβαίου οφέλους αποτελεί κρίσιμο στοιχείο επιτυχίας, καθώς τα μέρη πρέπει να θεωρούν ότι η ειρηνική διευθέτηση θα αποφέρει περισσότερα οφέλη από τη συνέχιση των εχθροπραξιών (Bercovitch & Jackson, 2009, σ. 92).

Ωστόσο, η μεσολάβηση αποτυγχάνει όταν αυτοί οι παράγοντες δεν πληρούνται. Αν δεν υπάρξει αμοιβαία αναγνώριση αδιεξόδου, οι εμπλεκόμενοι διατηρούν την ελπίδα στρατιωτικής επικράτησης, απορρίπτοντας τις διαπραγματεύσεις (Bercovitch, 1996, σ. 74). Η έλλειψη εμπιστοσύνης στον αντίπαλο και στους διαμεσολαβητές μπορεί επίσης να υπονομεύσει τη διαδικασία, οδηγώντας σε αδιέξοδο (Kydd, 2006). Επιπλέον, εξωτερικές

παρεμβάσεις, όπως η στρατιωτική ή οικονομική στήριξη ενός από τα μέρη, συχνά ενισχύουν τη δυναμική της σύγκρουσης, αποτρέποντας την ανάπτυξη συνθηκών που θα καθιστούσαν τη μεσολάβηση βιώσιμη (Zartman, 2001, σ. 14). Συνεπώς, η αποτυχία της μεσολάβησης δεν οφείλεται μόνο στην απουσία ωριμότητας της σύγκρουσης, αλλά και σε εξωτερικές παρεμβάσεις που μεταβάλλουν το στρατηγικό υπολογισμό των εμπλεκομένων.

Δομικοί και Θεσμικοί Παράγοντες Αποτυχίας

Η αποτυχία της μεσολάβησης μπορεί επίσης να αποδοθεί σε δομικούς και θεσμικούς παράγοντες που εμποδίζουν την αποτελεσματική διαχείριση των συγκρούσεων και επηρεάζουν τη διαδικασία σε πολλαπλά επίπεδα, από τη φύση της σύγκρουσης έως τους θεσμικούς μηχανισμούς που διέπουν τη μεσολάβηση. Οι δομικοί παράγοντες αφορούν τα χαρακτηριστικά της ίδιας της σύγκρουσης, καθώς και τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ των εμπλεκομένων μερών. Οι συγκρούσεις με υψηλό επίπεδο πολυπλοκότητας, όπου συμμετέχουν πολλαπλοί δρώντες με ετερόκλητα συμφέροντα, εμφανίζουν αυξημένες πιθανότητες αποτυχίας της μεσολάβησης (Bercovitch & Jackson, 2009, σ. 85). Οι ταυτότητες που βασίζονται σε εθνικούς, θρησκευτικούς ή ιστορικούς παράγοντες ενισχύουν τη συλλογική μνήμη και τη συναισθηματική φόρτιση, δυσχεραίνοντας την επίτευξη συναίνεσης (Bercovitch & Jackson, 2009, σ. 5).

Παράγοντες, όπως οι εθνικές διαφορές και οι ιστορικές αντιπαλότητες, συχνά δυσχεραίνουν τη διαπραγμάτευση (Bercovitch, 1996)⁹. Επιπλέον, η παρουσία εξωτερικών δρώντων που στηρίζουν συγκεκριμένες πλευρές της σύγκρουσης, μέσω οικονομικής ή στρατιωτικής υποστήριξης, αναστέλλει την πρόοδο της μεσολάβησης, καθώς ενισχύει την αντίληψη ότι η στρατιωτική νίκη είναι εφικτή (Zartman, 2001, σ. 15). Μία ακόμα δομική παράμετρος είναι η ασυμμετρία ισχύος μεταξύ των αντιμαχόμενων μερών. Σύμφωνα με την ανάλυση του Young (1967, σ. 144), όταν υπάρχει σαφής ανισορροπία ισχύος, το ισχυρότερο μέρος τείνει να απορρίπτει τη μεσολάβηση, επιδιώκοντας μονομερείς νίκες.

⁹ Η περίπτωση της Βοσνίας ανέδειξε πώς η έλλειψη εμπιστοσύνης μεταξύ των εθνικών ομάδων καθυστέρησε τη διπλωματική λύση (Holbrooke, 1998). Αντίστοιχα, στη Ρουάντα, η ιστορική εθνοτική ένταση οδήγησε σε αποτυχία των πρώιμων μεσολαβητικών προσπαθειών (Des Forges, 1999).

Οι θεσμικοί παράγοντες σχετίζονται με το διεθνές νομικό και θεσμικό πλαίσιο, καθώς και με τη λειτουργία διεθνών οργανισμών. Η αποτυχία της μεσολάβησης μπορεί να προκύψει από:

α. Γραφειοκρατική Ακαμψία: Οι διεθνείς οργανισμοί, όπως ο ΟΗΕ ή ο ΟΑΣΕ, συχνά χαρακτηρίζονται από γραφειοκρατικές διαδικασίες που καθυστερούν τη λήψη αποφάσεων (Bercovitch & Rubin, 1992, σ. 88). Η αργή ανταπόκριση σε κρίσιμες φάσεις των συγκρούσεων περιορίζει την αποτελεσματικότητα των πρωτοβουλιών μεσολάβησης. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της καθυστέρησης παρέμβασης στη Συρία, όπου οι διαδικασίες στο Συμβούλιο Ασφαλείας εμπόδισαν την έγκαιρη διαμεσολάβηση (Zartman, 2001, σ. 18).

β. Έλλειψη Εκτελεστικών Μηχανισμών: Η αδυναμία διεθνών θεσμών να επιβάλλουν τις αποφάσεις τους αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους λόγους αποτυχίας της μεσολάβησης (Bercovitch & Jackson, 2009, σ. 95). Παρά τις προσπάθειες για ενίσχυση της αποτελεσματικότητας μέσω της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ) της ΕΕ, η έλλειψη εκτελεστικής εξουσίας και η ανάγκη για ομοφωνία καθιστούν δυσχερή την εφαρμογή συμφωνιών. Η θεσμική ακαμψία αποτελεί κρίσιμο εμπόδιο στη μεσολάβηση (Young, 1967). Στη Λιβύη, η αποτυχία των ειρηνευτικών προσπαθειών αποδόθηκε στη δυσκολία συντονισμού των διεθνών φορέων και στην έλλειψη ισχυρών θεσμών (Wehrey, 2018).

γ. Έλλειψη Ουδετερότητας: Η αντίληψη της μεροληψίας ενός διεθνούς οργανισμού μπορεί να οδηγήσει στην απόρριψη της μεσολάβησης. Όπως αναφέρουν οι Bercovitch και Rubin (1992, σ. 93), τα εμπλεκόμενα μέρη τείνουν να αποφεύγουν τη διαπραγμάτευση όταν θεωρούν ότι ο μεσολαβητής εξυπηρετεί τα συμφέροντα μίας πλευράς. Η αποτυχία του ΟΗΕ στην αποστολή UNAMIR στη Ρουάντα αποδίδεται εν μέρει στην έλλειψη εμπιστοσύνης μεταξύ των μερών (Zartman, 2001, σ. 19).

Μέρος Β΄

Κεφάλαιο 1: Ιστορικό Πλαίσιο της Σύγκρουσης στην Ουκρανία

Η Κρίση του 2014: Προοίμιο των Γεγονότων

Η κρίση του 2014 στην Ουκρανία αποτέλεσε το σημείο καμπής για την έναρξη μιας μακροχρόνιας και πολύπλοκης σύγκρουσης που συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Η αφετηρία της κρίσης εντοπίζεται στις μαζικές διαδηλώσεις γνωστές ως "Ευρωμαϊντάν", οι οποίες ξεκίνησαν τον Νοέμβριο του 2013 ως αντίδραση στην απόφαση του τότε προέδρου Βίκτορ Γιανουκόβιτς να απορρίψει τη συμφωνία σύνδεσης με την Ευρωπαϊκή Ένωση, προτιμώντας στενότερες σχέσεις με τη Ρωσία (NPR, 2022). Η πολιτική, οικονομική και κοινωνική κατάσταση στην Ουκρανία πριν από το 2014 χαρακτηριζόταν από έντονες προκλήσεις. Η οικονομία παρουσίαζε πτώση, με το ΑΕΠ να συρρικνώνεται κατά 1,2% το 2013, ενώ η πολιτική σκηνή της χώρας ήταν διχασμένη μεταξύ φιλοευρωπαϊκών και φιλορωσικών δυνάμεων (CSIS, 2022). Η απόφαση της κυβέρνησης Γιανουκόβιτς να αναστείλει τη συμφωνία σύνδεσης με την ΕΕ και να στραφεί προς τη Ρωσία, η οποία είχε προσφέρει δάνειο 15 δισ. δολαρίων και έκπτωση στο φυσικό αέριο, αποτέλεσε την αφορμή για τη λαϊκή αγανάκτηση (NPR, 2022). Η λαϊκή αντίδραση εκδηλώθηκε με τις διαδηλώσεις στην Πλατεία Ανεξαρτησίας του Κιέβου (Μαϊντάν). Το κίνημα πήρε ευρεία κοινωνική διάσταση, εκφράζοντας δυσαρέσκεια για τη διαφθορά, την έλλειψη διαφάνειας και την αίσθηση εγκατάλειψης των ευρωπαϊκών φιλοδοξιών της χώρας. Οι διαδηλώσεις αυτές κορυφώθηκαν τον Φεβρουάριο του 2014, όταν η αστυνομική καταστολή οδήγησε σε συγκρούσεις και δεκάδες νεκρούς (UK Parliament Research Briefing, 2023).

Η βίαιη καταστολή των διαδηλώσεων και η έντονη λαϊκή πίεση ανάγκασαν τον Γιανουκόβιτς να εγκαταλείψει το Κίεβο στις 22 Φεβρουαρίου 2014. Η πολιτική αστάθεια που ακολούθησε αποτέλεσε καταλύτη για τη ρωσική επέμβαση. Στις 27 Φεβρουαρίου, ρωσικά στρατεύματα, χωρίς διακριτικά, κατέλαβαν στρατηγικά σημεία στην Κριμαία, και λίγες ημέρες αργότερα διεξήχθη δημοψήφισμα (Britannica, 2022)¹⁰. Παράλληλα, στην

¹⁰ Η διεθνής κοινότητα καταδίκασε την προσάρτηση της Κριμαίας και τις εξελίξεις στο Ντονμπάς. Η ΕΕ, οι ΗΠΑ, ο Καναδάς και άλλες χώρες επέβαλαν κυρώσεις στη Ρωσία, εστιάζοντας σε τραπεζικά ιδρύματα,

ανατολική Ουκρανία (Ντονμπάς) φιλορωσικές αυτονομιστικές ομάδες, με τη στήριξη της Ρωσίας, ξεκίνησαν ένοπλες εξεγέρσεις, απαιτώντας αυτονομία. Οι μάχες στο Ντονέτσκ και το Λουγκάνσκ κλιμακώθηκαν, οδηγώντας σε χιλιάδες θύματα και μαζικές καταστροφές (CFR, 2022). Ο ρόλος της Ρωσίας, μέσω παροχής στρατιωτικής υποστήριξης και υλικοτεχνικής υποδομής, τεκμηριώθηκε από διεθνείς παρατηρητές, όπως η Αποστολή Ειδικής Παρακολούθησης του ΟΑΣΕ (OSCE, 2014)¹¹.

Οι Συμφωνίες του Μινσκ (2014 και 2015) αποτέλεσαν διπλωματική προσπάθεια για την επίτευξη εκεχειρίας και την επίλυση της σύγκρουσης. Οι βασικές προβλέψεις αφορούσαν την απόσυρση βαρέων όπλων, τη δημιουργία ουδέτερης ζώνης και την αναγνώριση καθεστώτος αυτονομίας για τις εξεγερμένες περιοχές. Ωστόσο, παρά την αρχική συμφωνία, οι παραβιάσεις της εκεχειρίας συνεχίστηκαν, καθιστώντας την εφαρμογή τους αναποτελεσματική (CSIS, 2022). Η κρίση του 2014 στην Ουκρανία αποτέλεσε την αρχή μιας πολύπλοκης και αιματηρής σύγκρουσης, η οποία παραμένει ενεργή μέχρι σήμερα. Η αλληλεπίδραση εσωτερικών, γεωπολιτικών και οικονομικών παραγόντων, σε συνδυασμό με την παρέμβαση εξωτερικών δυνάμεων, δημιούργησαν ένα ασταθές περιβάλλον, στο οποίο η μεσολάβηση δεν κατάφερε να αποτρέψει τη σύγκρουση.

Η Ρωσική Εισβολή του 2022: Νέες Διαστάσεις της Σύγκρουσης

Η ρωσική εισβολή στην Ουκρανία τον Φεβρουάριο του 2022 σηματοδότησε μια νέα φάση στην ουκρανική κρίση, κλιμακώνοντας τη σύγκρουση σε επίπεδο πλήρους

ενεργειακές εταιρείες και πρόσωπα που συνδέονταν με την παράνομη ενέργεια. Παράλληλα, το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ συνεδρίασε επανειλημμένα για να εξετάσει την κατάσταση, χωρίς όμως να επιτύχει τη λήψη δεσμευτικών αποφάσεων λόγω του ρωσικού βέτο (UK Parliament, 2023).

¹¹ Υπάρχει σχετική έκθεση από την Ειδική Αποστολή Παρακολούθησης (SMM) του ΟΑΣΕ στην Ουκρανία. Η αποστολή ξεκίνησε τις δραστηριότητές της στις 21 Μαρτίου 2014 και συνέχισε έως τις 31 Μαρτίου 2022. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, η SMM παρείχε καθημερινές και ειδικές αναφορές σχετικά με την κατάσταση ασφαλείας στην Ουκρανία. Μπορείτε να βρείτε αυτές τις αναφορές στον επίσημο ιστότοπο του ΟΑΣΕ (. Επιπλέον, το 2014, ο ΟΑΣΕ δημοσίευσε μια έκθεση με τίτλο "OSCE response to the crisis in and around Ukraine", η οποία περιγράφει τις ενέργειες και τις πρωτοβουλίες του οργανισμού κατά τη διάρκεια της κρίσης. Μπορείτε να αποκτήσετε πρόσβαση σε αυτήν την έκθεση μέσω του ακόλουθου συνδέσμου: Αυτές οι πηγές παρέχουν λεπτομερείς πληροφορίες σχετικά με τις δραστηριότητες και τις παρατηρήσεις του ΟΑΣΕ κατά τη διάρκεια της κρίσης στην Ουκρανία το 2014. <https://www.osce.org/files/f/documents/a/3/125575.pdf>

στρατιωτικής αντιπαράθεσης. Η επιχείρηση ξεκίνησε στις 24 Φεβρουαρίου 2022, με τον Ρώσο Πρόεδρο Βλαντιμίρ Πούτιν να ανακοινώνει μια "ειδική στρατιωτική επιχείρηση" με στόχο, όπως υποστήριξε, την "αποναζιστικοποίηση" και την "προστασία" των ρωσόφωνων πληθυσμών στις ανατολικές περιοχές του Ντονέσκ και του Λουγκάνσκ (Britannica, 2022). Η στρατηγική της εισβολής περιλάμβανε ταυτόχρονες επιθέσεις σε αστικά κέντρα και στρατιωτικές υποδομές, ενώ οι ρωσικές δυνάμεις επιδίωξαν τον έλεγχο της πρωτεύουσας Κιέβου. Παρά τις αρχικές επιτυχίες, η ρωσική προέλαση σταμάτησε λόγω της ισχυρής ουκρανικής αντίστασης και της στρατιωτικής βοήθειας από τη Δύση CSIS (2022).

Η εισβολή δεν ήταν αποτέλεσμα αιφνίδιας απόφασης, αλλά εντασσόταν σε ένα ευρύτερο γεωστρατηγικό σχέδιο αναδιαμόρφωσης του ευρωπαϊκού συστήματος ασφάλειας. Η Μόσχα αντιδρούσε διαχρονικά στην επέκταση του NATO προς ανατολάς, ενώ είχε εκφράσει έντονη αντίθεση στην προοπτική ένταξης της Ουκρανίας στη Συμμαχία (CSIS, 2022). Επιπλέον, η Ρωσία επιδίωκε να ενισχύσει την επιρροή της στον μετασοβιετικό χώρο, επιβάλλοντας την ατζέντα της μέσω της χρήσης στρατιωτικής ισχύος και πολιτικής πίεσης (CFR, 2022).

Η ρωσική εισβολή¹² προκάλεσε μια από τις μεγαλύτερες ανθρωπιστικές κρίσεις στην Ευρώπη από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Εκατομμύρια Ουκρανοί εκτοπίστηκαν, τόσο εντός της χώρας όσο και στο εξωτερικό. Σύμφωνα με το Συμβούλιο Εξωτερικών Σχέσεων (CFR, 2022), έως το τέλος του 2022, πάνω από 7 εκατομμύρια πρόσφυγες είχαν καταγραφεί στην Ευρώπη, ενώ χιλιάδες άμαχοι έχασαν τη ζωή τους λόγω βομβαρδισμών σε κατοικημένες περιοχές. Η διεθνής κοινότητα καταδίκασε την εισβολή μέσω ψηφισμάτων στον ΟΗΕ, ενώ οι ΗΠΑ, η ΕΕ, το Ηνωμένο Βασίλειο και άλλες χώρες επέβαλαν πρωτοφανείς κυρώσεις κατά της Ρωσίας. Τα μέτρα περιλάμβαναν τον αποκλεισμό ρωσικών τραπεζών από το σύστημα SWIFT, περιορισμούς στην τεχνολογία και την επιβολή

¹² Η εισβολή ξεκίνησε με ταυτόχρονα πλήγματα σε στρατηγικές υποδομές σε όλη την ουκρανική επικράτεια, συμπεριλαμβανομένων της πρωτεύουσας Κιέβου, του Χάρκοβου και της Μαριούπολης. Παρά την αρχική προέλαση, η ρωσική στρατηγική αντιμετώπισε σφοδρή ουκρανική αντίσταση, με τις Ένοπλες Δυνάμεις της Ουκρανίας να αξιοποιούν στρατιωτική βοήθεια από τη Δύση (UK Parliament Research Briefing, 2023). Οι μάχες στο Ντονμπάς μετατράπηκαν σε θέατρο παρατεταμένων συγκρούσεων, ενώ η Ρωσία επιχείρησε να εδραιώσει τον έλεγχο σε εδάφη με στρατηγική σημασία, όπως η Χερσώνα και η Ζαπορίζια (CSIS, 2022).

κυρώσεων σε επιχειρηματίες του περιβάλλοντος Πούτιν (UK Parliament Research Briefing, 2023). Παράλληλα, η ΕΕ ενεργοποίησε τον Μηχανισμό Πολιτικής Προστασίας και ενίσχυσε τη στρατιωτική υποστήριξη προς την Ουκρανία μέσω της Ευρωπαϊκής Διευκόλυνσης Ειρήνης (EEAS, 2022)¹³.

Η ρωσική εισβολή είχε σημαντικές γεωπολιτικές επιπτώσεις. Το ΝΑΤΟ ενίσχυσε τη στρατιωτική παρουσία του στην ανατολική πτέρυγα, ενώ η Φινλανδία και η Σουηδία υπέβαλαν αιτήσεις ένταξης στη Συμμαχία, ανατρέποντας δεκαετίες ουδετερότητας (CSIS, 2022). Παράλληλα, η ΕΕ ενέκρινε το καθεστώς υποψήφιας χώρας για την Ουκρανία, αναγνωρίζοντας την ευρωπαϊκή της προοπτική (BBC, 2022). Επιπλέον, αναδιαμόρφωσε το γεωπολιτικό τοπίο της Ευρώπης, επαναφέροντας τις δυναμικές του Ψυχρού Πολέμου. Οι εξελίξεις ανέδειξαν τη σημασία της διεθνούς συνεργασίας, αλλά και τα όρια της διπλωματικής μεσολάβησης σε περιπτώσεις σύγκρουσης υψηλής έντασης.

Βασικοί Διεθνείς και Περιφερειακοί Δρώντες στη Σύγκρουση της Ουκρανίας

Η Ουκρανία βρίσκεται στο επίκεντρο της σύγκρουσης, υπερασπιζόμενη την εδαφική της ακεραιότητα και την εθνική της κυριαρχία, ενώ επιδιώκει στενότερη συνεργασία με την ΕΕ και το ΝΑΤΟ¹⁴. Από το 2014, η υπογραφή της Συμφωνίας Σύνδεσης

¹³ Υπάρχουν επίσημα κείμενα της Ευρωπαϊκής Ένωσης που αναφέρονται στην ενεργοποίηση του Μηχανισμού Πολιτικής Προστασίας και στην ενίσχυση της στρατιωτικής υποστήριξης προς την Ουκρανία μέσω της Ευρωπαϊκής Διευκόλυνσης για την Ειρήνη. Μηχανισμός Πολιτικής Προστασίας της ΕΕ: Στις 21 Απριλίου 2023, η Ουκρανία έγινε συμμετέχουσα χώρα στον Μηχανισμό Πολιτικής Προστασίας της ΕΕ, ένα ευρωπαϊκό πλαίσιο αλληλεγγύης που βοηθά χώρες που πλήττονται από καταστροφές. Μέσω αυτού του μηχανισμού, η ΕΕ έχει παράσχει στην Ουκρανία εκατομμύρια είδη βοήθειας, όπως κιτ πρώτων βοηθειών, ιατρικό και καταυλιστικό εξοπλισμό, γεννήτριες ενέργειας και εξοπλισμό πυρόσβεσης. Επιπλέον, η ΕΕ έχει αναπτύξει χιλιάδες γεννήτριες μέσω του αποθέματος rescEU για να υποστηρίξει κρίσιμες υποδομές στην Ουκρανία. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/cs/ip_23_2360, Ευρωπαϊκή Διευκόλυνση για την Ειρήνη (EPF): Η Ευρωπαϊκή Διευκόλυνση για την Ειρήνη έχει διαδραματίσει κεντρικό ρόλο στην υποστήριξη των ουκρανικών ενόπλων δυνάμεων. Από το 2022 έως το 2024, η ΕΕ έχει κινητοποιήσει 6,1 δισεκατομμύρια ευρώ μέσω του EPF για την κάλυψη των άμεσων στρατιωτικών και αμυντικών αναγκών της Ουκρανίας. Αυτό περιλαμβάνει τη χρηματοδότηση για την παράδοση πυρομαχικών πυροβολικού και πυραύλων, τόσο από τα υπάρχοντα αποθέματα των κρατών-μελών όσο και μέσω κοινών προμηθειών νέων πυρομαχικών.

https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2024/762381/EPRS_ATAG%282024%29762381_EN.pdf. Αυτά τα κείμενα παρέχουν λεπτομερείς πληροφορίες σχετικά με τις ενέργειες της ΕΕ για την υποστήριξη της Ουκρανίας μέσω του Μηχανισμού Πολιτικής Προστασίας και της Ευρωπαϊκής Διευκόλυνσης για την Ειρήνη. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-solidarity-ukraine/>

¹⁴ Η υπογραφή της Συμφωνίας Σύνδεσης με την ΕΕ το 2014 άνοιξε τον δρόμο για βαθύτερη οικονομική συνεργασία και ενσωμάτωση στις ευρωπαϊκές δομές. Η ΕΕ, μέσω της Ευρωπαϊκής Διευκόλυνσης για την

με την ΕΕ άνοιξε τον δρόμο για οικονομική και θεσμική εναρμόνιση¹⁵, ενώ μετά την εισβολή του 2022, η χώρα υπέβαλε επίσημα αίτηση ένταξης στην ΕΕ, λαμβάνοντας σημαντική στρατιωτική και οικονομική βοήθεια από τη Δύση (CFR, 2022; EEAS, 2022). Παράλληλα, οι κοινωνικές δομές¹⁶ ενισχύθηκαν μέσω της συλλογικής αντίστασης, με την εθνική ταυτότητα να διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο στην ουκρανική συσπείρωση (Kyrgydon & Troyan, 2022)¹⁷.

Η Ρωσία, ως επιτιθέμενος στη σύγκρουση, επιδιώκει να αποτρέψει την ένταξη της Ουκρανίας στο ΝΑΤΟ¹⁸ και να διατηρήσει τον έλεγχο της Κριμαίας¹⁹ και των αυτονομιστικών περιοχών του Ντονμπάς²⁰. Η στρατηγική της βασίζεται στη νομιμοποίηση

Ειρήνη (EPF) και άλλων μηχανισμών, έχει χορηγήσει πάνω από 6 δισεκατομμύρια ευρώ σε στρατιωτική υποστήριξη (EEAS, 2022), ενώ η Ουκρανία λαμβάνει επίσης ανθρωπιστική βοήθεια και πόρους για την ανασυγκρότηση κατεστραμμένων περιοχών (UNHCR, 2022). Η στρατιωτική υποστήριξη από τις Ηνωμένες Πολιτείες περιλαμβάνει την παροχή προηγμένων οπλικών συστημάτων, εκπαίδευση και πληροφορίες. Το 2022, οι ΗΠΑ ενέκριναν πακέτα βοήθειας άνω των 40 δισεκατομμυρίων δολαρίων, συμπεριλαμβανομένων των HIMARS και άλλων συστημάτων ακριβείας (CSIS, 2022).

¹⁵ Η Ουκρανία έχει προχωρήσει σε εκτεταμένες μεταρρυθμίσεις στην άμυνα, την οικονομία και τη δημόσια διοίκηση, με στόχο την προσαρμογή στα ευρωπαϊκά πρότυπα και την ένταξη στη δυτική αρχιτεκτονική ασφαλείας (UK Parliament Research Briefing, 2023).

¹⁶ Στο εσωτερικό μέτωπο, η κοινωνία της Ουκρανίας έχει επίσης δείξει αξιοσημείωτη ανθεκτικότητα, με την κοινωνική συνοχή να ενισχύεται παρά τις δοκιμασίες. Το φαινόμενο της «συλλογικής αντίστασης» έγινε εμφανές κατά τις μάχες στο Κίεβο, το Χάρκοβο και τη Μαριούπολη, όπου οι πολίτες συνεργάστηκαν για την άμυνα της χώρας. Η επιτυχία της ουκρανικής αντίστασης βασίστηκε όχι μόνο στη στρατιωτική στήριξη από τη Δύση, αλλά και στην εθνική συσπείρωση γύρω από την ιδέα της ανεξαρτησίας και της κυριαρχίας (CFR, 2022).

¹⁷ Περαιτέρω, σύμφωνα με την ανάλυση των Kyrgydon & Troyan (2022), η ουκρανική κοινωνία βρέθηκε στο επίκεντρο μίας υπαρξιακής σύγκρουσης, στην οποία η ταυτότητα, η ιστορική μνήμη και η πολιτισμική ιδιοσυγκρασία τέθηκαν υπό απειλή από τη ρωσική επιθετικότητα. Οι συγγραφείς επισημαίνουν ότι η εισβολή του 2022 ήταν αποτέλεσμα μίας πολυετούς ρωσικής προσπάθειας για αποσταθεροποίηση της Ουκρανίας, με σκοπό την επαναφορά της στη ρωσική σφαίρα επιρροής.

¹⁸ Η ρωσική ηγεσία, υπό τον Πρόεδρο Βλαντιμίρ Πούτιν, θεωρούσε την πιθανή ένταξη της Ουκρανίας στο ΝΑΤΟ ως άμεση απειλή για την εθνική της ασφάλεια. Το ΝΑΤΟ είχε ήδη επεκταθεί ανατολικά, ενσωματώνοντας πρώην σοβιετικές χώρες, γεγονός που η Ρωσία εκλάμβανε ως παραβίαση προηγούμενων διαβεβαιώσεων (CFR, 2022).

¹⁹ Η ρωσική επιχείρηση προσάρτησης της Κριμαίας τον Μάρτιο του 2014 αποτέλεσε την πιο άμεση εκδήλωση της στρατηγικής της Μόσχας για τον έλεγχο της Ουκρανίας. Σύμφωνα με τον Baev (2024), η Ρωσία, εκμεταλλευόμενη την πολιτική αστάθεια στην Ουκρανία, κατέλαβε στρατηγικά σημεία στην Κριμαία, ενώ διεξήγαγε δημοψήφισμα υπό την παρουσία ρωσικών δυνάμεων. Το δημοψήφισμα απορρίφθηκε από τη διεθνή κοινότητα, καθώς κρίθηκε παράνομο από τον ΟΗΕ.

²⁰ Η Ρωσία υποστήριξε τις αυτονομιστικές ομάδες στις περιφέρειες Ντονέτσκ και Λουγκάνσκ, προμηθεύοντας στρατιωτικό εξοπλισμό, οικονομικούς πόρους και πολιτική υποστήριξη (NPR, 2022). Το 2022, με την αναγνώριση των αυτοανακηρυχθεισών Λαϊκών Δημοκρατιών, η Ρωσία χρησιμοποίησε την

της επέμβασής της μέσω ιστορικών και πολιτισμικών δεσμών²¹, προβάλλοντας την Ουκρανία ως μέρος της ρωσικής σφαίρας επιρροής (CSIS, 2022). Στο πλαίσιο υλοποίησης της εισβολής στην Ουκρανία το 2022, η Ρωσία αξιοποίησε την εξάρτηση της Ευρώπης από το ρωσικό φυσικό αέριο ως μέσο πίεσης²², επιχειρώντας να διασπάσει τη δυτική ενότητα (UK Parliament Research Briefing, 2023).

Η ΕΕ έχει διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στην υποστήριξη της Ουκρανίας, διαθέτοντας πάνω από 108 δισεκατομμύρια ευρώ σε οικονομική²³, στρατιωτική και ανθρωπιστική βοήθεια²⁴, ενώ μέσω της Ευρωπαϊκής Διευκόλυνσης για την Ειρήνη (EPF)²⁵ έχει προσφέρει κρίσιμη στρατιωτική ενίσχυση (European Commission, 2025). Εκτός από

προστασία των ρωσόφωνων πληθυσμών ως πρόσχημα για την έναρξη της πλήρους κλίμακας εισβολής (Britannica, 2022).

²¹ Η Ρωσία αντιμετώπιζε διαχρονικά την Ουκρανία ως ζωτικής σημασίας μέρος της σφαίρας επιρροής της. Σύμφωνα με το CSIS (2022), η γεωπολιτική σημασία της Ουκρανίας έγκειται στη στρατηγική της θέση, που συνδέει τη Ρωσία με την Κεντρική και Δυτική Ευρώπη. Η Μόσχα χρησιμοποιεί διαχρονικά τον ιστορικό και πολιτισμικό δεσμό μεταξύ Ρώσων και Ουκρανών για να νομιμοποιήσει την πολιτική της στάση. Σύμφωνα με ανάλυση του UK Parliament Research Briefing (2023), η ρωσική αφήγηση υποστηρίζει ότι η Ουκρανία αποτελεί μέρος της ευρύτερης «ρωσικής οικογενειακής κοινότητας» λόγω των κοινών ιστορικών ριζών από τη Ρωσσία του Κιέβου. Ωστόσο, η αφήγηση αυτή έχει απορριφθεί από την πλειοψηφία του ουκρανικού πληθυσμού, ιδιαίτερα μετά την προσάρτηση της Κριμαίας το 2014.

²² Η Ρωσία αξιοποίησε την εξάρτηση της Ευρώπης από το ρωσικό φυσικό αέριο ως μέσο πίεσης, μειώνοντας τις ροές του Nord Stream 1 και προκαλώντας ενεργειακή κρίση στην Ευρώπη (IEA, 2022). Η ΕΕ αντέδρασε θεσπίζοντας κυρώσεις και αναζητώντας εναλλακτικές ενεργειακές πηγές.

²³ Η ΕΕ έχει κινητοποιήσει πάνω από 18 δισεκατομμύρια ευρώ σε οικονομική στήριξη, με σκοπό την κάλυψη των βασικών δημοσιονομικών αναγκών της ουκρανικής κυβέρνησης (EEAS, 2025). Αυτά τα κονδύλια διοχετεύονται μέσω του Μηχανισμού Μακροοικονομικής Βοήθειας (MFA), ο οποίος έχει σχεδιαστεί για να βοηθήσει την Ουκρανία να διατηρήσει τη λειτουργικότητα των θεσμών της, να πληρώσει μισθούς και συντάξεις και να διασφαλίσει την παροχή βασικών υπηρεσιών (European Commission, 2025).

²⁴ Στον ανθρωπιστικό τομέα, η ΕΕ, μέσω του Μηχανισμού Πολιτικής Προστασίας, έχει διαθέσει περισσότερα από 1 δισεκατομμύριο ευρώ για την κάλυψη άμεσων αναγκών των εκτοπισμένων πληθυσμών (European Commission, 2025). Επιπλέον, χιλιάδες γεννήτριες, κιτ πρώτων βοηθειών και ιατρικός εξοπλισμός έχουν διανεμηθεί στις πλέον πληγείσες περιοχές, συμπεριλαμβανομένων των Χερσώνας, Ζαπορίζια και Ντονέτσκ (EEAS, 2025).

²⁵ Η στρατιωτική βοήθεια της ΕΕ προς την Ουκρανία πραγματοποιείται μέσω της Ευρωπαϊκής Διευκόλυνσης για την Ειρήνη (European Peace Facility - EPF). Από την έναρξη της ρωσικής εισβολής, η ΕΕ έχει εγκρίνει πακέτα στρατιωτικής βοήθειας ύψους 6,1 δισεκατομμυρίων ευρώ (Council of the EU, 2025). Τα κονδύλια αυτά καλύπτουν την αποστολή αμυντικού εξοπλισμού, οπλισμού και εκπαίδευσης των ουκρανικών ενόπλων δυνάμεων. Επιπλέον, η δημιουργία της Ευρωπαϊκής Στρατιωτικής Αποστολής Υποστήριξης προς την Ουκρανία (EUMAM Ukraine) τον Οκτώβριο του 2022 αποδεικνύει τη δέσμευση της ΕΕ στην ενίσχυση των στρατιωτικών ικανοτήτων της χώρας (EEAS, 2025). Η αποστολή αυτή στοχεύει στην εκπαίδευση 30.000 Ουκρανών στρατιωτών, προκειμένου να βελτιώσουν τις ικανότητές τους σε συνθήκες υψηλής έντασης συγκρούσεων (European Commission, 2025).

την οικονομική και στρατιωτική υποστήριξη, διαδραματίζει ενεργό ρόλο και σε διπλωματικό επίπεδο. Μέσω του Υπατου Εκπροσώπου της για την Εξωτερική Πολιτική και την Πολιτική Ασφάλειας, έχει αναλάβει πρωτοβουλίες για την προώθηση της ειρήνης. Το 2022, η ΕΕ φιλοξένησε τη Διάσκεψη της Λουμπλιάνας, με στόχο την ενίσχυση της διεθνούς συνεργασίας για την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας και την ανασυγκρότηση της Ουκρανίας (Council of the EU, 2025). Παράλληλα, η ΕΕ έχει επιβάλει 15 πακέτα κυρώσεων²⁶ κατά της Ρωσίας, περιορίζοντας την πρόσβασή της σε κρίσιμες αγορές και τεχνολογίες (Council of the EU, 2025).

Το NATO²⁷, αν και δεν εμπλέκεται άμεσα στη σύγκρουση, έχει ενισχύσει την ασφάλεια της Ανατολικής Ευρώπης μέσω της πρωτοβουλίας Enhanced Forward Presence (eFP)²⁸, αυξάνοντας τις στρατιωτικές του δυνάμεις σε κράτη της Βαλτικής και την Πολωνία (NATO, 2022). Παράλληλα, μέσω του Comprehensive Assistance Package (CAP)²⁹, το NATO παρέχει εκπαίδευση και στρατιωτικό εξοπλισμό στην Ουκρανία, ενισχύοντας τις αμυντικές

²⁶ Οι κυρώσεις αυτές περιλαμβάνουν: Περιορισμούς στις εξαγωγές τεχνολογίας διπλής χρήσης (πολιτικής και στρατιωτικής) προς τη Ρωσία, Δέσμευση περιουσιακών στοιχείων σε περισσότερα από 1.500 φυσικά και νομικά πρόσωπα, τα οποία συνδέονται με την εισβολή, Απαγόρευση εισαγωγής ρωσικού πετρελαίου δια θαλάσσης στην ΕΕ. Σύμφωνα με την EEAS (2025), οι κυρώσεις αυτές έχουν αποδυναμώσει σημαντικά την ικανότητα της ρωσικής οικονομίας να χρηματοδοτήσει τη συνέχιση της σύγκρουσης, ενώ ταυτόχρονα έχουν ενισχύσει την ενεργειακή ανεξαρτησία της Ευρώπης.

²⁷ Η ρωσική εισβολή το 2022 προκάλεσε σημαντική αναθεώρηση των στρατηγικών αμυντικών δαπανών των κρατών-μελών του NATO. Σύμφωνα με το NATO (2024) και το CSIS (2022), 24 από τα 31 κράτη-μέλη δεσμεύτηκαν να αυξήσουν τις αμυντικές τους δαπάνες στο 2% του ΑΕΠ τους. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της Γερμανίας, η οποία ίδρυσε το Ταμείο Ειδικών Αμυντικών Δαπανών ύψους 100 δισεκατομμυρίων ευρώ (CFR, 2022).

²⁸ Η EFP ενεργοποιήθηκε το 2017 ως απάντηση στην προσάρτηση της Κριμαίας από τη Ρωσία. Σύμφωνα με το NATO (2022) και την έκθεση του UK Parliament (2023), αναπτύχθηκαν τέσσερις πολυεθνικές ομάδες μάχης σε Εσθονία, Λετονία, Λιθουανία και Πολωνία. Μετά την εισβολή του 2022, η Συμμαχία αύξησε την παρουσία της, δημιουργώντας επιπλέον ομάδες μάχης σε Βουλγαρία, Ρουμανία, Ουγγαρία και Σλοβακία (Kyrgdon & Troyan, 2022). Συνολικά, έχουν αναπτυχθεί περίπου 10.000 στρατιώτες, με σκοπό την ενίσχυση της άμυνας στην ανατολική πτέρυγα της Συμμαχίας.

²⁹ Το CAP περιλαμβάνει εκπαίδευση ουκρανικών ενόπλων δυνάμεων, ενίσχυση της κυβερνοάμυνας και παροχή στρατιωτικού εξοπλισμού. Το 2022, τα κράτη-μέλη του NATO παρείχαν στην Ουκρανία συστήματα αντιαεροπορικής άμυνας, αντιαρματικά όπλα και μη επανδρωμένα εναέρια οχήματα. Πηγή: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_231639.htm

της ικανότητας (CSIS, 2022). Επίσης, το NATO υποστηρίζει τις ειρηνευτικές προσπάθειες μέσω της στενής συνεργασίας με την ΕΕ, τον ΟΑΣΕ και τα Ηνωμένα Έθνη³⁰.

Ο ΟΗΕ, αν και περιορίζεται από το ρωσικό δικαίωμα βέτο στο Συμβούλιο Ασφαλείας³¹, διαδραματίζει κομβικό ρόλο στην παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας μέσω της UNHCR και του Παγκόσμιου Επισιτιστικού Προγράμματος (WFP)³², υποστηρίζοντας τους εκτοπισμένους πληθυσμούς (UNHCR, 2024). Τέλος, ο ΟΑΣΕ, μέσω της Ειδικής Αποστολής Παρακολούθησης (SMM)³³, κατέγραψε παραβιάσεις της εκεχειρίας και παρείχε αντικειμενικές αναφορές για την κατάσταση ασφαλείας στην Ουκρανία, έως την αναστολή των δραστηριοτήτων του το 2022 (OSCE, 2022).

³⁰ Το 2023, η Συμμαχία συμμετείχε στη Διεθνή Διάσκεψη για την Ειρήνη στο Βίλνιους, όπου επανέλαβε την υποστήριξή της στην εδαφική ακεραιότητα της Ουκρανίας (UK Parliament, 2023).

³¹ Αυτό το δικαίωμα έχει επανειλημμένα χρησιμοποιηθεί για να εμποδίσει αποφάσεις που καταδικάζουν τις ενέργειες της Ρωσίας στην Ουκρανία. Συγκεκριμένα, το 2022, η Ρωσία άσκησε βέτο σε σχέδιο απόφασης που ζητούσε τον τερματισμό της στρατιωτικής της επίθεσης στην Ουκρανία, παρά την υποστήριξη 11 μελών του Συμβουλίου (United Nations Security Council, 2022).

³² Παρά τα εμπόδια στο Συμβούλιο Ασφαλείας, ο ΟΗΕ, μέσω οργανισμών όπως η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR) και το Παγκόσμιο Επισιτιστικό Πρόγραμμα (WFP), παρέχει σημαντική ανθρωπιστική βοήθεια στους πληγέντες από τον πόλεμο. Η UNHCR συνεργάζεται με τοπικούς και διεθνείς εταίρους για την παροχή οικονομικής και υλικής βοήθειας, διανομή κιτ επισκευής καταφυγίων και παροχή νομικής και ψυχολογικής υποστήριξης σε όσους έχουν υποστεί τραύματα από τον πόλεμο (UNHCR, 2024). Το WFP, από την πλευρά του, συντονίζει τις ανθρωπιστικές μεταφορές και τις υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών στην Ουκρανία, διευκολύνοντας τη μεταφορά και αποθήκευση αγαθών και υποστηρίζοντας ανθρωπιστικές αποστολές (WFP, 2024).

³³ Η SMM ξεκίνησε τις δραστηριότητές της στις 21 Μαρτίου 2014, ανταποκρινόμενη σε αίτημα της ουκρανικής κυβέρνησης και απόφαση των 57 συμμετεχόντων κρατών του ΟΑΣΕ. Η αποστολή είχε ως κύριο στόχο την παρακολούθηση και αναφορά της κατάστασης ασφαλείας, την καταγραφή παραβιάσεων της εκεχειρίας και την παροχή αντικειμενικών πληροφοριών σχετικά με την ανθρωπιστική κατάσταση στην περιοχή. Κατά τη διάρκεια της λειτουργίας της, η SMM εξέδιδε καθημερινές και θεματικές αναφορές, καταγράφοντας χιλιάδες παραβιάσεις της εκεχειρίας και παρέχοντας λεπτομερείς πληροφορίες για τις συνθήκες διαβίωσης των πολιτών στις πληγείσες περιοχές. Για παράδειγμα, σε αναφορά της στις 10 Μαΐου 2021, η SMM κατέγραψε 163 παραβιάσεις της εκεχειρίας στην περιοχή του Ντονέσκ και 23 στην περιοχή του Λουχάνσκ. Επιπλέον, η αποστολή διευκόλυνε την επισκευή και συντήρηση πολιτικών υποδομών κατά μήκος της γραμμής επαφής, συμβάλλοντας στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των τοπικών πληθυσμών. Ωστόσο, η επιδείνωση της κατάστασης ασφαλείας και η έναρξη της ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία τον Φεβρουάριο του 2022 οδήγησαν στην προσωρινή απομάκρυνση του διεθνούς προσωπικού της SMM. Στις 31 Μαρτίου 2022, λόγω έλλειψης συναίνεσης για την επέκταση της εντολής της αποστολής, οι δραστηριότητες της SMM τερματίστηκαν. Παρά τη διακοπή των επιχειρήσεών της, η SMM συνέβαλε σημαντικά στην παροχή αντικειμενικών πληροφοριών και στην υποστήριξη των προσπαθειών για την επίλυση της κρίσης στην Ουκρανία. Πηγή, OSCE (2021, 2022).

Κεφάλαιο 2: Προσπάθειες Μεσολάβησης στην Ουκρανική Κρίση

Η διαδικασία του Μινσκ: Συμφωνίες και διαπραγματευτικές διαδικασίες

Η διαδικασία του Μινσκ αποτέλεσε τον πυρήνα των ειρηνευτικών πρωτοβουλιών με στόχο την αποκλιμάκωση και τον τερματισμό της ουκρανικής κρίσης, που ξέσπασε το 2014. Οι Συμφωνίες του Μινσκ, γνωστές ως Μινσκ Ι και Μινσκ ΙΙ, καθιερώθηκαν μέσα από διαπραγματευτικές προσπάθειες που έλαβαν χώρα υπό τη διεθνή εποπτεία κυρίως της Γερμανίας, της Γαλλίας, της Ρωσίας και του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ). Η πρώτη συμφωνία, το Μινσκ Ι, υπογράφηκε τον Σεπτέμβριο του 2014, ενώ η δεύτερη, το Μινσκ ΙΙ, τέθηκε σε ισχύ τον Φεβρουάριο του 2015 (Baev, 2024).

Η Μινσκ Ι περιελάμβανε 12 σημεία, τα οποία στόχευαν στη διασφάλιση της άμεσης κατάπαυσης του πυρός, της απελευθέρωσης ομήρων, την αποκέντρωση των διοικητικών δομών στην Ουκρανία, καθώς και τη διεξαγωγή τοπικών εκλογών στις περιοχές υπό τον έλεγχο των αυτονομιστών³⁴. Ωστόσο, η συμφωνία αυτή κατέρρευσε σχεδόν αμέσως μετά την υπογραφή της, καθώς οι αντιμαχόμενες πλευρές δεν τήρησαν βασικά σημεία της, με κυριότερο εκείνο της άμεσης κατάπαυσης του πυρός (Chausonky, 2022). Οι συνεχόμενες παραβιάσεις και η κλιμάκωση της βίας οδήγησαν στην ανάγκη μίας νέας προσπάθειας για ειρήνευση, η οποία οδήγησε τελικά στη συμφωνία Μινσκ ΙΙ.

Η Μινσκ ΙΙ, το οποίο υπογράφηκε τον Φεβρουάριο του 2015, θεωρείται από τη διεθνή κοινότητα ως η πλέον λεπτομερής προσπάθεια διαμεσολάβησης για την επίλυση της ουκρανικής κρίσης. Η συμφωνία περιελάμβανε παρόμοιες προβλέψεις με το Μινσκ Ι, αλλά εμπεριείχε πολύ μεγαλύτερη λεπτομέρεια και σαφέστερο χρονικό πλαίσιο εφαρμογής. Οι διατάξεις του Μινσκ ΙΙ προέβλεπαν την κατάπαυση του πυρός, την απόσυρση των βαρέων όπλων, καθώς και τη διεξαγωγή τοπικών εκλογών στις περιοχές

³⁴ Η Συμφωνία του Μινσκ Ι, που υπογράφηκε τον Σεπτέμβριο του 2014, στόχευε στην επίτευξη άμεσης κατάπαυσης του πυρός και στην προώθηση πολιτικής λύσης για τη σύγκρουση στην ανατολική Ουκρανία. Ωστόσο, η συμφωνία απέτυχε να επιτύχει τους στόχους της, καθώς η προγραμματισμένη κατάπαυση του πυρός δεν τηρήθηκε ποτέ πλήρως, με τις μάχες να συνεχίζονται σε στρατηγικές περιοχές όπως το αεροδρόμιο του Λουγκάνσκ και η πόλη Ντεμπάλτσεβε. Ένα από τα κύρια προβλήματα της συμφωνίας ήταν η απουσία αποτελεσματικών μηχανισμών παρακολούθησης και επιβολής των δεσμεύσεων, με τον ΟΑΣΕ να διαθέτει περιορισμένους πόρους και να μην μπορεί να αποτρέψει τις παραβιάσεις επί τόπου. Πηγή, <https://www.bankingnews.gr/index.php?id=789603>

Ντονέσκ και Λουχάνσκ. Επίσης, προβλέπονταν συνταγματικές μεταρρυθμίσεις που θα παρείχαν ένα «ειδικό καθεστώς αυτονομίας» στις περιοχές αυτές (Baev, 2024).

Σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των Συμφωνιών του Μινσκ και της ευρύτερης διαπραγματευτικής διαδικασίας διαδραμάτισαν η Γερμανία και η Γαλλία, μέσω της λεγόμενης Ομάδας ή του Σχήματος της Νορμανδίας. Η Γερμανία και η Γαλλία προσπάθησαν να λειτουργήσουν ως ουδέτεροι και αξιόπιστοι διαμεσολαβητές, προωθώντας τη συνεργασία μεταξύ Ουκρανίας και Ρωσίας, επιδιώκοντας κυρίως τη σταθεροποίηση της κατάστασης και τη δημιουργία συνθηκών για πολιτική επίλυση. Ωστόσο, η προσπάθειά τους περιορίστηκε από την αδυναμία επιβολής των συμφωνηθέντων μέτρων, καθώς και από την πολυπλοκότητα της ίδιας της κρίσης, που εξελισσόταν με διαρκείς εντάσεις και παραβιάσεις (Baev, 2024; Chausovsky, 2022).

Παράλληλα, κύριο ρόλο στην εφαρμογή και παρακολούθηση των Συμφωνιών του Μινσκ ανέλαβε ο Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ). Μέσα από την Ειδική Αποστολή Παρακολούθησης (Special Monitoring Mission - SMM), η οποία εγκαταστάθηκε στην Ανατολική Ουκρανία, ο ΟΑΣΕ είχε ως αποστολή τη συνεχή εποπτεία και καταγραφή της κατάστασης, ιδιαίτερα όσον αφορά στην τήρηση της εκεχειρίας και στην απόσυρση βαρέων όπλων. Η SMM διέθετε παρατηρητές στο πεδίο, με αρμοδιότητες την καταγραφή παραβιάσεων της εκεχειρίας και τη διευκόλυνση του διαλόγου μεταξύ των αντιμαχόμενων πλευρών (Guliyev & Gawrich, 2023). Ωστόσο, η αποστολή αντιμετώπισε σημαντικούς περιορισμούς, ιδιαίτερα όσον αφορά την πρόσβαση σε συγκεκριμένες περιοχές, γεγονός που υπονόμωσε τη δυνατότητα να εφαρμοστούν πλήρως οι διατάξεις των συμφωνιών του Μινσκ.

Διεθνείς οργανισμοί και διαμεσολαβητικές πρωτοβουλίες

Η διεθνής κοινότητα, από την έναρξη της ουκρανικής κρίσης το 2014, κατέβαλε συνεχείς και εντατικές προσπάθειες για να διαμεσολαβήσει και να οδηγήσει τη σύγκρουση προς την ειρηνική επίλυσή της. Ανάμεσα στους βασικούς οργανισμούς που επιχείρησαν να παρέμβουν ήταν ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ), ο Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ) και η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ). Ο καθένας από αυτούς τους οργανισμούς είχε ξεχωριστό ρόλο, δυνατότητες, αλλά και

συγκεκριμένους περιορισμούς στις πρωτοβουλίες που ανέλαβε για τη διαμεσολάβηση και την ειρηνευτική επίλυση της κρίσης (Baev, 2024; Chausovsky, 2022).

Ο ρόλος του ΟΗΕ στην ουκρανική κρίση χαρακτηρίστηκε κυρίως από σημαντικούς περιορισμούς λόγω των διαδικασιών λήψης αποφάσεων στο Συμβούλιο Ασφαλείας. Ειδικότερα, η Ρωσία, ως μόνιμο μέλος του Συμβουλίου, είχε τη δυνατότητα να ασκεί βέτο σε κάθε απόφαση που θεωρούσε αντίθετη στα συμφέροντά της. Κατά συνέπεια, παρά τις επανειλημμένες προσπάθειες του ΟΗΕ να παρέμβει στην κρίση και να καταδικάσει τη ρωσική παρέμβαση στην Ουκρανία, οι αποφάσεις αυτές συστηματικά μπλοκαρίστηκαν από τα ρωσικά βέτο (International Mediation Initiatives, 2023). Έτσι, ο ΟΗΕ δεν μπόρεσε να διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στη διαμεσολάβηση, παρά μόνο περιορισμένο ρόλο στη διευκόλυνση ανθρωπιστικών δράσεων και δευτερευουσών πρωτοβουλιών, όπως η συμμετοχή του στη συμφωνία για την εξαγωγή σιτηρών από τη Μαύρη Θάλασσα (Fischer, 2023).

Ο ΟΑΣΕ ανέλαβε πιο ενεργό και ορατό ρόλο μέσω της Ειδικής Αποστολής Παρακολούθησης (Special Monitoring Mission - SMM), η οποία εγκαταστάθηκε στην Ανατολική Ουκρανία με εντολή να εποπτεύει την εφαρμογή των συμφωνιών κατάπαυσης του πυρός, την απόσυρση βαρέων όπλων και γενικά να προωθεί το διάλογο μεταξύ των αντιμαχόμενων πλευρών (Guliyev & Gawrich, 2023). Η αποστολή του ΟΑΣΕ, ωστόσο, αντιμετώπισε σημαντικές δυσκολίες, καθώς δεν είχε εντολή στρατιωτικής ή αστυνομικής παρέμβασης και περιοριζόταν στη συλλογή πληροφοριών και στην παροχή εκθέσεων σχετικά με την κατάσταση στην περιοχή. Επιπλέον, οι παρατηρητές του ΟΑΣΕ συχνά αντιμετώπισαν περιορισμούς στην ελευθερία μετακίνησης και στην πρόσβαση σε περιοχές που τελούσαν υπό τον έλεγχο των φιλορωσικών αυτονομιστών, γεγονός που δυσχέραινε σημαντικά την εκτέλεση της αποστολής τους (Guliyev & Gawrich, 2023, Fischer, 2023). Παρά τα προβλήματα αυτά, ο ΟΑΣΕ υπήρξε ουσιαστικά ο μοναδικός οργανισμός που είχε συνεχή φυσική παρουσία στο πεδίο των συγκρούσεων και λειτούργησε ως αξιόπιστη πηγή πληροφοριών για τη διεθνή κοινότητα (Herrberg, 2017).

Η ΕΕ συμμετείχε στην προσπάθεια ειρηνευτικής διαμεσολάβησης κυρίως μέσω του λεγόμενου Σχήματος της Νορμανδίας, στο οποίο η Γερμανία και η Γαλλία ανέλαβαν ηγετικό ρόλο ως εκπρόσωποι της ΕΕ. Ο ρόλος της ΕΕ στο πλαίσιο αυτό ήταν κυρίως

πολιτικός και διπλωματικός, στοχεύοντας στην υποστήριξη του διαλόγου μεταξύ Ουκρανίας και Ρωσίας, χωρίς όμως να έχει σημαντική επιρροή στην εφαρμογή ή επιβολή των συμφωνιών που επιτεύχθηκαν (Baev, 2024, Chausovsky, 2022)³⁵.

Σημαντικό είναι επίσης να αναφερθεί ότι άλλες χώρες, όπως η Κίνα, η Τουρκία, η Σαουδική Αραβία και το Βατικανό, προσπάθησαν μεμονωμένα να συμβάλουν στη διαμεσολάβηση της ουκρανικής κρίσης, ωστόσο οι προσπάθειές τους δεν ήταν ουσιαστικές, δεδομένων των πολύπλοκων γεωπολιτικών παραγόντων και των αντικρουόμενων συμφερόντων (Gabuev, 2024, Chausovsky, 2023).

Τέλος, έλαβαν χώρα άτυπες συνομιλίες ΗΠΑ - Ρωσίας (2017), στις οποίες οι Victoria Nuland και Kurt Volker πραγματοποίησαν ανεπίσημες διαπραγματεύσεις με τον Vladislav Surkov (σύμβουλο του Κρεμλίνου - Ρωσία), επιχειρώντας να βρουν διπλωματική λύση για το Ντονμπάς. Πραγματοποιήθηκαν πέντε γύροι διαπραγματεύσεων σε ανεπίσημο επίπεδο. Η Ουάσινγκτον επιχείρησε να βρει κοινό έδαφος με τη Μόσχα για το Ντονμπάς. Δεν επιτεύχθηκαν απτά αποτελέσματα, καθώς η Ρωσία δεν δεσμεύθηκε σε ουσιαστικές υποχωρήσεις (Carment, Nikolko, & Belo, 2019).

Οι μεσολαβητικές πρωτοβουλίες από μεμονωμένα κράτη

Οι προσπάθειες για την ειρηνευτική επίλυση της ουκρανικής κρίσης δεν περιορίστηκαν μόνο στις πρωτοβουλίες διεθνών οργανισμών και σχημάτων όπως ο ΟΗΕ, ο ΟΑΣΕ ή η Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά επεκτάθηκαν και σε μεμονωμένα κράτη που προσπάθησαν να λειτουργήσουν ως διαμεσολαβητές. Τα πιο αξιοσημείωτα παραδείγματα τέτοιων πρωτοβουλιών προέρχονται από την Τουρκία, την Κίνα, καθώς και από χώρες όπως η Σαουδική Αραβία, το Βατικανό και η Βραζιλία, οι οποίες προσπάθησαν να συμβάλουν με δικές τους προτάσεις ή διπλωματικές ενέργειες.

Η Τουρκία επιχείρησε από την έναρξη της ρωσικής εισβολής να διαδραματίσει πρωταγωνιστικό ρόλο στη μεσολάβηση για την ουκρανική κρίση, αξιοποιώντας τη

³⁵ Η Γερμανία και η Γαλλία έδωσαν ιδιαίτερο βάρος στη διαδικασία του Μινσκ, προσπαθώντας να σταθεροποιήσουν την κατάσταση στο Ντονμπάς, αλλά η έλλειψη ενιαίας πολιτικής γραμμής εντός της ΕΕ και η απουσία αποτελεσματικών μηχανισμών επιβολής των αποφάσεων υπονόμισαν την αποτελεσματικότητα της διαμεσολάβησης

γεωπολιτική της θέση και τους διπλωματικούς διαύλους με τη Μόσχα και το Κίεβο³⁶. Οι συναντήσεις που φιλοξένησε στην Αττάλεια και στην Κωνσταντινούπολη τον Μάρτιο του 2022 αποτέλεσαν κορυφαίες προσπάθειες προσέγγισης των δύο πλευρών, χωρίς όμως να επιτευχθεί συμφωνία, λόγω βαθιών στρατηγικών διαφωνιών και της επιρροής τρίτων δυνάμεων³⁷. Καθοριστική υπήρξε επίσης η συμβολή της Άγκυρας στην επίτευξη της Συμφωνίας για την Εξαγωγή Σιτηρών μέσω της Μαύρης Θάλασσας, η οποία αποτέλεσε μια από τις ελάχιστες λειτουργικές διεθνείς συμφωνίες κατά την πρώτη φάση του πολέμου³⁸. Ωστόσο, από το φθινόπωρο του 2022 και εξής, η φιλοδυτική μετατόπιση της τουρκικής στάσης, σε συνδυασμό με την κλιμάκωση από ρωσικής πλευράς, περιόρισαν την αξιοπιστία της Τουρκίας ως ουδέτερου μεσολαβητή³⁹. Η συνάντηση των προέδρων Ερντογάν και Πούτιν στο Σότσι τον Σεπτέμβριο του 2023 δεν απέδωσε χειροπιαστά αποτελέσματα και φανέρωσε τα όρια της τουρκικής επιρροής στην παρούσα φάση⁴⁰. Παρ' όλα αυτά, η Τουρκία εξακολουθεί να διατηρεί ανοιχτό το ενδεχόμενο επανεμπλοκής σε μελλοντικές πρωτοβουλίες, προβάλλοντας τον εαυτό της ως σταθεροποιητικό περιφερειακό δρώντα⁴¹.

Η Κίνα ανέπτυξε τη δική της ιδιαίτερη μορφή διαμεσολάβησης, γνωστή ως «διπλωματία του εκκρεμούς». Η κινεζική κυβέρνηση ανέθεσε στον ειδικό απεσταλμένο της για Ευρασιατικές Υποθέσεις, Λι Χούι, τη διενέργεια συνεχών επισκέψεων μεταξύ

³⁶ Η πρώτη επίσημη συνάντηση υψηλού επιπέδου μεταξύ των αντιμαχόμενων πλευρών πραγματοποιήθηκε στις 10 Μαρτίου 2022 στην Αττάλεια, με τη συμμετοχή των ΥΠΕΞ Λαβρόφ, Κουλέμπα και Τσαβούσογλου (Chausovsky, 2023).

³⁷ Η Κωνσταντινούπολη φιλοξένησε διαπραγματεύσεις στα τέλη Μαρτίου 2022. Η Δύση, ιδίως οι ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο, άσκησαν πίεση να μην υπάρξει συμφωνία που θα ενίσχυε τη ρωσική θέση (Fischer, 2024).

³⁸ Η Συμφωνία για τα Σιτηρά, που υπογράφηκε τον Ιούλιο 2022, διευκόλυνε την εξαγωγή ουκρανικών σιτηρών και συνέβαλε στη σταθερότητα των παγκόσμιων τιμών τροφίμων. Η Τουρκία αξιοποίησε τη συμφωνία για την ενίσχυση του διεθνούς προφίλ της (Chausovsky, 2023· Al Jazeera, 2022).

³⁹ Μετά τις εκλογές του Μαΐου 2023, η Τουρκία επικύρωσε την ένταξη της Σουηδίας στο ΝΑΤΟ, επαναπάρτισε ουκρανούς στρατιωτικούς από το έδαφός της και υποστήριξε δημόσια την προοπτική ένταξης της Ουκρανίας στο ΝΑΤΟ, προκαλώντας τη δυσφορία της Ρωσίας (Fischer, 2024).

⁴⁰ Η συνάντηση στο Σότσι δεν οδήγησε στην ανανέωση της Συμφωνίας για τα Σιτηρά. Την ίδια περίοδο, η Τουρκία είχε στραφεί στην υποστήριξη του Αζερμπαϊτζάν στην κρίση του Ναγκόρνο-Καραμπάχ (Chausovsky, 2023).

⁴¹ Ο Ερντογάν έχει δηλώσει επανειλημμένα τη διαθεσιμότητα της Τουρκίας να διαμεσολαβήσει, προβάλλοντας τον εαυτό του ως απαραίτητο δρώντα για την περιφερειακή ισορροπία (Al Jazeera, 2022).

Μόσχας, Κιέβου και ευρωπαϊκών πρωτευουσών, με σκοπό να βρεθεί πολιτική λύση στον πόλεμο⁴². Η κινεζική πρόταση, ωστόσο, παρέμεινε γενική και ασαφής και συχνά κατηγορήθηκε από τη Δύση και την Ουκρανία ως πιο κοντά στις ρωσικές θέσεις (Gabuen, 2024, Chausovsky, 2023).

Άλλα κράτη επιχείρησαν επίσης να διαδραματίσουν μεσολαβητικό ρόλο, αν και με πολύ μικρότερο βαθμό επιρροής. Το Βατικανό επιδίωξε να λειτουργήσει ως ηθικός διαμεσολαβητής, κυρίως μέσω ανθρωπιστικών παρεμβάσεων, και ο Πάπας Φραγκίσκος όρισε τον καρδινάλιο Ματέο Ζούπι ως ειδικό απεσταλμένο για την ειρήνη στην Ουκρανία. Ωστόσο, οι προσπάθειες του Βατικανού περιορίστηκαν σημαντικά από τις δυσχερείς σχέσεις του με τη Ρωσική Ορθόδοξη Εκκλησία και από δηλώσεις του Πάπα που θεωρήθηκαν φιλωρωσικές από την ουκρανική πλευρά (Chausovsky, 2023). Αντίστοιχα, η Σαουδική Αραβία, που επιδιώκει να ενισχύσει το διεθνές της κύρος, φιλοξένησε ειρηνευτικές συνομιλίες στην Τζέντα τον Αύγουστο του 2023, χωρίς ωστόσο να σημειωθεί πρόοδος, δεδομένων των μεγάλων διαφορών μεταξύ των εμπλεκόμενων πλευρών (Chausovsky, 2023).

Η Βραζιλία επιχείρησε επίσης να εμπλακεί με πρωτοβουλίες ειρήνευσης μέσω του προέδρου Λούλα ντα Σίλβα, ο οποίος πρότεινε τη δημιουργία ενός πολυμερούς φόρουμ που θα περιλάμβανε χώρες εκτός της Δύσης, ώστε να υπάρξει μία περισσότερο ουδέτερη προσέγγιση στο ζήτημα της Ουκρανίας. Ωστόσο, αυτές οι πρωτοβουλίες δεν είχαν συνέχεια ή συγκεκριμένα αποτελέσματα, λόγω κυρίως των αντιδράσεων από τη Δύση αλλά και της ουκρανικής κυβέρνησης, οι οποίες έβλεπαν τέτοιες προτάσεις ως πιθανή νομιμοποίηση της ρωσικής επέμβασης και της προσάρτησης εδαφών (Chausovsky, 2023).

Λοιπές Πρωτοβουλίες Μεσολάβησης

Ο πρώην Καγκελάριος της Γερμανίας, Gerhard Schröder, επιχείρησε να διαδραματίσει ανεπίσημο ρόλο μεσολαβητή το 2022, προωθώντας ειρηνευτικές

⁴² Παρά το γεγονός ότι η Κίνα τόνισε επίσημα τη σημασία της εδαφικής ακεραιότητας και της μη χρήσης πυρηνικών όπλων, η στάση της χαρακτηρίστηκε από έντονη διπλωματική αμηχανία, με αποτέλεσμα η συγκεκριμένη πρωτοβουλία να στερείται ουσιαστικού αποτελέσματος. Ουσιαστικά, η Κίνα επιδίωξε να διατηρήσει λεπτές ισορροπίες και να αποφύγει οποιαδήποτε σαφή δέσμευση ή ουσιαστική παρέμβαση που θα μπορούσε να επηρεάσει αρνητικά τις σχέσεις της με τη Μόσχα.

συνομιλίες μεταξύ Ρωσίας και Ουκρανίας. Τον Μάρτιο του 2022, ταξίδεψε στη Μόσχα και συναντήθηκε με τον Ρώσο πρόεδρο Βλαντιμίρ Πούτιν, προσπαθώντας να προωθήσει ειρηνευτικές συνομιλίες. Ωστόσο, η μεσολάβηση του δεν έγινε αποδεκτή από το Κίεβο, καθώς θεωρήθηκε ότι λειτουργούσε υπέρ των ρωσικών συμφερόντων, δεδομένων των στενών του δεσμών με τη Gazprom και το Κρεμλίνο (Schwägerl, 2022, Fischer, 2023).⁴³

⁴³ Schwägerl, C. (2022, August 3). *Gerhard Schröder's failed mediation efforts in the Ukraine war*. Die Welt. Retrieved from <https://www.welt.de/253631702>

Κεφάλαιο 3: Ανάλυση Αποτυχίας της Μεσολάβησης στην Ουκρανία

Έλλειψη ουδετερότητας και προκαταλήψεις των μεσολαβητών

Η ουδετερότητα θεωρείται κρίσιμος παράγοντας για την αποτελεσματική μεσολάβηση, καθώς επηρεάζει την εμπιστοσύνη των εμπλεκόμενων μερών (Smith, 1994, σ. 446). Σύμφωνα με τον Beardsley et al. (2006), οι μεσολαβητές που θεωρούνται προκατειλημμένοι χάνουν την ικανότητά τους να επηρεάσουν ουσιαστικά τις διαπραγματεύσεις, καθώς η έλλειψη εμπιστοσύνης περιορίζει την αποδοχή των προτάσεών τους από τις αντιμαχόμενες πλευρές. Στην περίπτωση της Ουκρανίας, η αντίληψη περί έλλειψης ουδετερότητας από ορισμένους μεσολαβητές συνέβαλε στην αποτυχία των ειρηνευτικών προσπαθειών. Το σχήμα της Νορμανδίας (Γαλλία, Γερμανία, Ουκρανία και Ρωσία) αποτέλεσε βασικό πλαίσιο διαπραγμάτευσης, αλλά επικρίθηκε έντονα για την αδυναμία του να διατηρήσει ουδετερότητα. Η Γαλλία και η Γερμανία κατηγορήθηκαν ότι προωθούσαν κυρίως τα δικά τους γεωπολιτικά και οικονομικά συμφέροντα, γεγονός που υπονόμωσε την εμπιστοσύνη της Ρωσίας και της Ουκρανίας στις προτάσεις τους. Η Ρωσία, συγκεκριμένα, εκμεταλλεύτηκε αυτές τις αδυναμίες, υιοθετώντας στρατηγικές που στόχευαν στη διάσπαση της δυτικής ενότητας (Baev, 2024, σ. 19).

Η θεωρία της μεσολάβησης όπως παρουσιάστηκε από τον Bercovitch υπογραμμίζει ότι η ουδετερότητα δεν είναι πάντα απαραίτητη για την επιτυχία της μεσολάβησης, ειδικά όταν ο μεσολαβητής διαθέτει "μοχλούς πίεσης" ή ισχυρούς πόρους που μπορούν να επηρεάσουν την έκβαση των συνομιλιών (Bercovitch et al., 1991, σ. 15). Ωστόσο, σε περιπτώσεις όπως η Ουκρανία, όπου τα μέρη έχουν βαθιές αντιπαραθέσεις και υψηλό βαθμό δυσπιστίας, η ουδετερότητα του μεσολαβητή καθίσταται κρίσιμης σημασίας. Αντίθετα, ο Tounai (1982) υποστηρίζει ότι οι μεσολαβητές συχνά λειτουργούν ως στρατηγικοί διαπραγματευτές που χρησιμοποιούν πίεση και ανταμοιβές για να πετύχουν συμφωνία, αδιαφορώντας για την πλήρη ουδετερότητά τους, ιδίως όταν οι συνθήκες απαιτούν αποτελεσματικότητα έναντι της αμεροληψίας (Tounai, 1982, σ. 30-32).

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα της θεωρητικής αυτής θέσης του Tounai αποτελεί η «διπλωματία του εκκρεμούς» που ακολούθησε η Κίνα στην ουκρανική κρίση. Η κινεζική κυβέρνηση, παρά τις αρχικές της φιλοδοξίες να αναλάβει έναν πιο ουσιαστικό

διαμεσολαβητικό ρόλο, απέτυχε καθώς δεν κατάφερε να πείσει για την αμεροληψία της, δεδομένου ότι η στάση της θεωρήθηκε από την ουκρανική πλευρά και τη Δύση ως πιο κοντά στις θέσεις της Ρωσίας. Παρότι η Κίνα διέθετε τους απαραίτητους πόρους και τους μοχλούς πίεσης, όπως η οικονομική της ισχύς και η θέση της ως μόνιμο μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, δεν κατάφερε να αξιοποιήσει αποτελεσματικά αυτούς τους πόρους λόγω της αντιληπτής έλλειψης ουδετερότητας και της βαθιάς δυσπιστίας των δυτικών και ουκρανικών πλευρών προς αυτήν (Gabuev, 2024).

Ο Zartman (1985) προσθέτει ότι οι μεσολαβητές γίνονται αποδεκτοί όχι απαραίτητα για την ουδετερότητά τους, αλλά για την ικανότητά τους να παράγουν ελκυστικά αποτελέσματα για τις εμπλεκόμενες πλευρές (Zartman & Touval, 1985, σ. 29-31). Η Γερμανία και η Γαλλία, παρά τις προσπάθειές τους στο πλαίσιο του Μινσκ Ι και ΙΙ, δεν κατάφεραν να εξισορροπήσουν επαρκώς τα συμφέροντα της Ρωσίας και της Ουκρανίας, γεγονός που οδήγησε σε επιδείνωση της εμπιστοσύνης και δυσπιστία για την αμεροληψία τους. Παράλληλα, η αμερικανική εμπλοκή, κυρίως μέσω των ειδικών αντιπροσώπων όπως η Victoria Nuland, θεωρήθηκε από τη Ρωσία ως ανοιχτή υποστήριξη της Ουκρανίας, προσθέτοντας στην αντίληψη προκατάληψης (Carmen et al., 2019, σ. 136-137).

Η έλλειψη ουδετερότητας των μεσολαβητών οδήγησε στη μείωση των πιθανοτήτων επιτυχίας των διαπραγματεύσεων. Σύμφωνα με τον Smith (1994), η αντιληπτή αμεροληψία του μεσολαβητή αποτελεί τον πιο σημαντικό παράγοντα για την αποδοχή του από τις αντιμαχόμενες πλευρές, ιδίως σε συγκρούσεις όπου κυριαρχεί η έλλειψη εμπιστοσύνης.

Ζητήματα κύρους και αξιοπιστίας διεθνών οργανισμών

Το κύρος και η αξιοπιστία διεθνών οργανισμών αποτελούν καθοριστικούς παράγοντες για την επιτυχία της μεσολάβησης σε διεθνείς συγκρούσεις. Όπως αναφέρει ο Bergovitch (2009), η επιρροή ενός οργανισμού στην ειρηνευτική διαδικασία εξαρτάται από την αντιληπτή νομιμότητα και την ικανότητά του να επιβάλει συμφωνίες. Ο οργανισμός που στερείται κύρους ή αντιμετωπίζει εσωτερικές πολιτικές πιέσεις δυσκολεύεται να διασφαλίσει την αποτελεσματικότητα των πρωτοβουλιών του.

Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ), παρά το θεσμικό του κύρος, συναντά σημαντικούς περιορισμούς εξαιτίας του δικαιώματος βέτο που διαθέτουν τα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας (P5). Στην περίπτωση της Ουκρανίας, η Ρωσία έχει χρησιμοποιήσει επανειλημμένα το βέτο για να μπλοκάρει αποφάσεις που στρέφονται κατά των συμφερόντων της, όπως οι προσπάθειες δημιουργίας διεθνούς δικαστηρίου για την κατάρριψη του αεροσκάφους MH17 και ψηφίσματα που καταδικάζουν την προσάρτηση της Κριμαίας. Σύμφωνα με τον Bergovitch (2009), οι διεθνείς οργανισμοί που είναι εκτεθειμένοι σε πολιτικές παρεμβάσεις από τα κράτη μέλη τους χάνουν την αξιοπιστία τους, αφού δεν μπορούν να εγγυηθούν αμεροληψία και αποτελεσματικότητα στη διαμεσολάβηση. Η Ρωσία, με την υποστήριξη της Κίνας σε ορισμένες περιπτώσεις, έχει επανειλημμένα μπλοκάρει αποφάσεις που αφορούν την Ουκρανία, επιβεβαιώνοντας τις ανησυχίες περί παράλυσης του Συμβουλίου Ασφαλείας.

Ο Οργανισμός για την Ασφάλεια και Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ) διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο μέσω της Ειδικής Αποστολής Παρακολούθησης στην Ουκρανία (SMM), η οποία είχε ως στόχο την παρακολούθηση της εφαρμογής της εκεχειρίας και την παροχή αντικειμενικών αναφορών. Ωστόσο, η αποστολή αντιμετώπισε σημαντικούς περιορισμούς⁴⁴.

Ο Zartman (2001) τονίζει ότι η αξιοπιστία ενός διεθνούς οργανισμού ως μεσολαβητή εξαρτάται από την ικανότητά του να επηρεάζει τις εμπλεκόμενες πλευρές και να εφαρμόζει τα συμφωνηθέντα. Όταν η επιβολή εξαρτάται αποκλειστικά από την καλή θέληση των μερών, η αξιοπιστία του μεσολαβητή τίθεται υπό αμφισβήτηση. Η συνεργασία του ΟΑΣΕ με την ΕΕ, αν και καθοριστική σε επίπεδο χρηματοδότησης και

⁴⁴ Οι περιορισμοί αφορούν α. στην περιορισμένη πρόσβαση σε περιοχές ελεγχόμενες από φιλορωσικές δυνάμεις, γεγονός που εμπόδισε την πλήρη παρακολούθηση της κατάστασης επί του πεδίου, β. στην έλλειψη επιβολής δεσμευτικών μέτρων, καθώς η εντολή της αποστολής περιοριζόταν στην παρακολούθηση και αναφορά, χωρίς τη δυνατότητα άμεσης παρέμβασης και γ. σε εσωτερικές διαφωνίες μεταξύ των κρατών-μελών του ΟΑΣΕ, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τη στάση της Ρωσίας που εμπόδισε την ανανέωση της εντολής της SMM το 2022, οδηγώντας στο κλείσιμο πολλών γραφείων της αποστολής.

πολιτικής στήριξης, περιορίστηκε από τις διαφορετικές στρατηγικές προσεγγίσεις των δύο οργανισμών⁴⁵.

Εκτός από τους μεγάλους διεθνείς οργανισμούς, προσπάθειες διαμεσολάβησης έγιναν και από μεμονωμένα κράτη, όπως η Τουρκία. Οι πρωτοβουλίες της Τουρκίας, ιδιαίτερα η φιλοξενία των συναντήσεων υψηλού επιπέδου στην Αττάλεια και στην Κωνσταντινούπολη το Μάρτιο του 2022, αρχικά έδωσαν την εντύπωση ότι μπορεί να είναι αποτελεσματικές, καθώς η Τουρκία διατηρούσε επικοινωνιακούς διαύλους με τη Ρωσία και την Ουκρανία. Ωστόσο, το περιορισμένο διεθνές κύρος της Τουρκίας στον δυτικό κόσμο και οι αυξανόμενες αμφιβολίες σχετικά με τη δυνατότητα επιβολής μιας συμφωνίας με σαφείς εγγυήσεις ασφαλείας, σε συνδυασμό με τις γεωπολιτικές πιέσεις και τις εσωτερικές οικονομικές δυσκολίες, μείωσαν τη μακροπρόθεσμη αξιοπιστία της τουρκικής διαμεσολάβησης (Al Jazeera, 2022). Το παράδειγμα αυτό επιβεβαιώνει τη θεωρία του Bercovitch (2009), σύμφωνα με την οποία το κύρος και η αντιληπτή νομιμότητα ενός μεσολαβητή αποτελούν κρίσιμους παράγοντες για την αποτελεσματικότητά του.

Ανεπαρκής «Χώρος» για Αποτελεσματική Διαπραγμάτευση

Η έννοια του «ώριμου σημείου» (ripeness) στις διαπραγματεύσεις, όπως αναπτύχθηκε από τον Zartman (1985, σσ. 29-31), υποστηρίζει ότι οι διαπραγματεύσεις έχουν περισσότερες πιθανότητες επιτυχίας όταν τα εμπλεκόμενα μέρη βρίσκονται σε ένα «αμοιβαίο οδυνηρό αδιέξοδο» (mutually hurting stalemate), δηλαδή όταν το κόστος της συνέχισης της σύγκρουσης υπερβαίνει τα πιθανά οφέλη της, ενώ υπάρχει ταυτόχρονα μια αποδεκτή διέξοδος από τη σύγκρουση (Zartman & Touval, 1985, σσ. 30-32).

Στην ουκρανική κρίση, αυτό το κρίσιμο σημείο ωριμότητας είτε δεν επιτεύχθηκε είτε παραγνωρίστηκε από τις εμπλεκόμενες πλευρές (Bercovitch & Jackson, 2009, σσ. 45-

⁴⁵ Η ΕΕ εστίασε κυρίως σε οικονομικές κυρώσεις κατά της Ρωσίας, ενώ ο ΟΑΣΕ επιχείρησε μια περισσότερο διαλλακτική προσέγγιση μέσω διαλόγου και παρακολούθησης. Η έλλειψη αποτελεσματικού συντονισμού μεταξύ των δύο οργανισμών και η αδυναμία τους να παρουσιάσουν ένα ενιαίο μέτωπο έναντι της Ρωσίας, οδήγησε σε καθυστερήσεις στην εφαρμογή των συμφωνιών και ενίσχυσε την αίσθηση αναποτελεσματικότητας των διεθνών προσπαθειών.

46). Οι διαπραγματεύσεις πραγματοποιήθηκαν σε ένα περιβάλλον έντονης στρατιωτικής αντιπαράθεσης, περιορίζοντας έτσι την προθυμία για ουσιαστικές παραχωρήσεις (Fischer, 2023, σ. 14). Η Ρωσία επεδίωξε να ενισχύσει τη διαπραγματευτική της θέση μέσω στρατιωτικών επιτυχιών (Allison, 2014, σσ. 1258-1260), ενώ η Ουκρανία, υποστηριζόμενη από τη Δύση, ανέμενε ότι η συνέχιση των συγκρούσεων θα απέφερε καλύτερους όρους στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων (Carmen, Nikolko, & Belo, 2019, σ. 136). Η έλλειψη σταθερού θεσμικού πλαισίου και αξιόπιστων εγγυήσεων ασφαλείας αποτέλεσε επιπλέον βασικό εμπόδιο για την επίτευξη διαρκούς συμφωνίας. Το Μνημόνιο της Βουδαπέστης (1994), το οποίο υποτίθεται ότι εγγυάται την εδαφική ακεραιότητα της Ουκρανίας, θεωρήθηκε αναποτελεσματικό μετά την προσάρτηση της Κριμαίας από τη Ρωσία το 2014 (Allison, 2014, σ. 1261). Παράλληλα, η Ρωσία απαιτούσε εγγυήσεις ότι η Ουκρανία δεν θα ενταχθεί στο ΝΑΤΟ, αίτημα που αποτέλεσε σημείο τριβής σε όλες τις διαπραγματευτικές προσπάθειες (Fischer, 2023, σ. 13).

Σύμφωνα με τον Zartman (1985, σσ. 31-33), μια επιτυχής διαπραγμάτευση απαιτεί όχι μόνο την ύπαρξη αδιεξόδου αλλά και την ύπαρξη μιας «ελκυστικής εναλλακτικής λύσης» (enticing opportunity). Ωστόσο, στην ουκρανική κρίση, τα εμπλεκόμενα μέρη απέτυχαν να διαμορφώσουν τέτοιες εναλλακτικές λόγω της έντονης αμοιβαίας δυσπιστίας και της πολιτικής πίεσης από τους εξωτερικούς υποστηρικτές τους (Bercovitch & Jackson, 2009, σ. 47). Η εξωτερική παρέμβαση περιόρισε περαιτέρω το διαπραγματευτικό πεδίο. Οι ΗΠΑ και η ΕΕ, παρέχοντας στρατιωτική και οικονομική βοήθεια στην Ουκρανία και η Ρωσία, ενισχύοντας τις φιλορωσικές δυνάμεις στην ανατολική Ουκρανία (Allison, 2014, σ. 1259), δημιούργησαν ένα περιβάλλον όπου η επίτευξη συμφωνίας φάνταζε απίθανη. Όπως επισημαίνουν οι Bercovitch και Jackson (2009, σσ. 48-49), τέτοιου είδους εξωτερικές παρεμβάσεις τείνουν να υπονομεύουν τις πιθανότητες επιτυχούς μεσολάβησης, καθώς ενισχύουν την ακαμψία των αντιμαχόμενων πλευρών.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα αυτής της κατάστασης αποτελούν οι αποτυχημένες πρωτοβουλίες της Σαουδικής Αραβίας και της Βραζιλίας. Η Σαουδική Αραβία προσπάθησε να οργανώσει ειρηνευτικές συνομιλίες στην Τζέντα τον Αύγουστο του 2023, οι οποίες όμως απέτυχαν λόγω της έλλειψης κατάλληλων συνθηκών ωριμότητας και του ότι καμία

πλευρά δεν ένιωθε ακόμα την πίεση ενός πραγματικού αδιεξόδου που θα οδηγούσε σε αμοιβαίες υποχωρήσεις (Chausonky, 2023). Αντίστοιχα, η πρωτοβουλία της Βραζιλίας να οργανώσει ένα διεθνές φόρουμ για τη διαμεσολάβηση, αντιμετώπισε την άρνηση από τις ΗΠΑ και την ΕΕ, καθώς εκτιμήθηκε ότι το περιβάλλον δεν ήταν κατάλληλο για ουσιαστικές παραχωρήσεις και υπήρχε ο κίνδυνος να θεωρηθεί ως νομιμοποίηση της ρωσικής εισβολής (Chausonky, 2023). Οι αποτυχίες αυτές αντανακλούν τη θεωρητική θέση του Zartman σχετικά με την κρίσιμη σημασία της ωριμότητας της σύγκρουσης για την επιτυχία των ειρηνευτικών διαπραγματεύσεων.

Δομικές Αδυναμίες στη Διαχείριση της Σύγκρουσης και Εξωτερικές Παρεμβάσεις

Οι δομικές αδυναμίες στη διαχείριση της ουκρανικής σύγκρουσης σχετίζονται κυρίως με την πολυπλοκότητα των εμπλεκόμενων δρώντων και τα αντικρουόμενα στρατηγικά συμφέροντα που προέκυψαν από τις εξωτερικές παρεμβάσεις. Οι συγκρούσεις τέτοιου είδους επιδεινώνονται όταν η διεθνής μεσολάβηση αδυνατεί να κατανοήσει τις βαθύτερες αιτίες και τις δυναμικές εξουσίας που τις τροφοδοτούν (Bercovitch & Jackson, 2009, σ. 50-52).

Στην ουκρανική κρίση, η παρέμβαση ισχυρών διεθνών δρώντων όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Ρωσία συνέβαλε στην κλιμάκωση της έντασης και περιόρισε την αποτελεσματικότητα των ειρηνευτικών πρωτοβουλιών. Σύμφωνα με τον Allison (2014), η Ρωσία θεώρησε την Ουκρανία ως ζωτικής σημασίας για την περιφερειακή της ασφάλεια και επιδίωξε να εμποδίσει την ένταξή της στο NATO και την Ευρωπαϊκή Ένωση, εφαρμόζοντας μια στρατηγική "αρνητικής επιβολής" μέσω στρατιωτικών και πολιτικών παρεμβάσεων (Allison, 2014, σσ. 1258-1262). Από την άλλη πλευρά, η Δύση υποστήριξε στρατιωτικά και οικονομικά την Ουκρανία, γεγονός που ενίσχυσε τη ρωσική δυσπιστία και περιέπλεξε περαιτέρω τις διαπραγματεύσεις (Cargment, Nikolko, & Belo, 2019, σ. 136-137).

Η γεωπολιτική αντιπαράθεση μεταξύ NATO και Ρωσίας αποτέλεσε βασικό παράγοντα αποσταθεροποίησης, με τη Ρωσία να προσπαθεί να διατηρήσει την Ουκρανία στη σφαίρα επιρροής της και το NATO να ενισχύει τη στρατιωτική του παρουσία στην Ανατολική Ευρώπη (Baev, 2024, σ. 22-23). Η στάση της Ρωσίας βασίστηκε σε μια νεορεαλιστική προσέγγιση ασφαλείας, όπου η επέκταση του NATO θεωρήθηκε άμεση απειλή για τα στρατηγικά της συμφέροντα (Allison, 2014, σ. 1265).

Η αποτυχία των ειρηνευτικών διαπραγματεύσεων στην Κωνσταντινούπολη το Μάρτιο του 2022 αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα δομικής αδυναμίας στη διαχείριση της σύγκρουσης λόγω έντονων εξωτερικών παρεμβάσεων. Οι συνομιλίες, παρά τις αρχικές θετικές ενδείξεις για πιθανή συμφωνία, τελικά κατέρρευσαν λόγω της αυξημένης πολιτικής πίεσης από τις Ηνωμένες Πολιτείες και το Ηνωμένο Βασίλειο προς την ουκρανική πλευρά, που έκριναν πως μια συμφωνία εκείνη την περίοδο θα ενίσχυε υπερβολικά τη θέση της Ρωσίας (Fischer, 2023). Η παρέμβαση αυτή επιβεβαιώνει την άποψη των Bercovitch και Jackson (2009), ότι οι έντονες εξωτερικές πιέσεις τείνουν να περιορίζουν το διαπραγματευτικό πεδίο και να αυξάνουν την ακαμψία των πλευρών.

Οι εξωτερικές παρεμβάσεις είχαν επίσης ως αποτέλεσμα την ενίσχυση της δυσπιστίας μεταξύ των αντιμαχόμενων πλευρών και την πολυδιάσπαση των διεθνών πρωτοβουλιών. Ορισμένα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως η Ουγγαρία και η Ιταλία, εξέφρασαν επιφυλάξεις σχετικά με τις κυρώσεις κατά της Ρωσίας, υπονομεύοντας την ενιαία ευρωπαϊκή στρατηγική.

Η αποτυχία των συμφωνιών του Μινσκ να εξασφαλίσουν βιώσιμη ειρήνη αποδίδεται εν μέρει σε αυτές τις δομικές αδυναμίες. Η Ρωσία εκμεταλλεύτηκε τις καθυστερήσεις και την έλλειψη συντονισμού μεταξύ των μεσολαβητών, ενώ η Ουκρανία θεωρούσε ότι οι συμφωνίες δεν παρείχαν επαρκείς εγγυήσεις ασφαλείας (Baev, 2024, σ. 24-25).

Κεφάλαιο 4: Διδάγματα για το Μέλλον

Βέλτιστες Πρακτικές και Στρατηγικές για Μελλοντική Μεσολάβηση

Η εμπειρία από την αποτυχία της μεσολάβησης στην Ουκρανία προσφέρει πολύτιμα διδάγματα και αναδεικνύει βέλτιστες πρακτικές για μελλοντικές διεθνείς ειρηνευτικές προσπάθειες. Σύμφωνα με τον Bercovitch και Jackson (2009), η επιτυχής μεσολάβηση απαιτεί μια καλά δομημένη στρατηγική, η οποία περιλαμβάνει την έγκαιρη παρέμβαση προτού η σύγκρουση κλιμακωθεί σε μη αναστρέψιμα επίπεδα. Η έγκαιρη παρέμβαση επιτρέπει τη δημιουργία χώρου για διάλογο και την αποτροπή της έντασης που μπορεί να δυσχεράνει τις μελλοντικές διαπραγματεύσεις.

Ένα από τα βασικά στοιχεία για την επιτυχία της μεσολάβησης είναι η καλλιέργεια εμπιστοσύνης μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών. Οι πρακτικές οικοδόμησης εμπιστοσύνης (confidence-building measures) μπορούν να μειώσουν την αβεβαιότητα, να διαλύσουν τις παρεξηγήσεις και να αποτρέψουν την κλιμάκωση της βίας (Bercovitch & Jackson, 2009, σσ. 94-95). Ενδεικτικές μέθοδοι περιλαμβάνουν την ανταλλαγή πληροφοριών για στρατιωτικές δραστηριότητες, τη δημιουργία ζωνών αποκλιμάκωσης και την πραγματοποίηση κοινών δηλώσεων σεβασμού προς τους άμαχους πληθυσμούς.

Η πρακτική της σταδιακής διαπραγμάτευσης (incremental negotiation), όπως προτείνεται από τον Zartman και Touval (1985), έχει αποδειχθεί ιδιαίτερα αποτελεσματική στις περιπτώσεις όπου η άμεση συνολική συμφωνία είναι ανέφικτη. Αυτή η προσέγγιση προκρίνει την επίτευξη μικρών αλλά ουσιαστικών συμφωνιών που δημιουργούν μια δυναμική προς την επίτευξη ευρύτερης διευθέτησης. Στην περίπτωση της Ουκρανίας, τέτοιες σταδιακές συμφωνίες θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν συμφωνίες για ανθρωπιστικά ζητήματα ή τοπικές εκεχειρίες, οι οποίες μπορούν να οικοδομήσουν εμπιστοσύνη και να μειώσουν την ένταση. Σε αυτό το πλαίσιο, οι συναντήσεις που πραγματοποιήθηκαν υπό την αιγίδα της Τουρκίας στην Αττάλεια και στην Κωνσταντινούπολη τον Μάρτιο του 2022 αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα πρακτικών πρωτοβουλιών, οι οποίες παρόλο που δεν οδήγησαν σε άμεση συμφωνία, έθεσαν τις βάσεις για την πιθανότητα μικρών, σταδιακών βημάτων προς τη μείωση της έντασης (Al Jazeera, 2022).

Η εμπλοκή πολλαπλών δρώντων, όπως διεθνών οργανισμών και περιφερειακών δυνάμεων, αποτελεί μία ακόμη κρίσιμη στρατηγική για την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας της μεσολάβησης. Όπως σημειώνουν οι Bercovitch και Jackson (2009), η πολυμερώς υποστηριζόμενη μεσολάβηση προσφέρει ευρύτερη νομιμοποίηση και ποικιλία εργαλείων επιρροής που μπορούν να διευκολύνουν τη διαδικασία. Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο Οργανισμός για την Ασφάλεια και Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ) διαδραμάτισαν σημαντικούς ρόλους στην ουκρανική κρίση, παρέχοντας τόσο πολιτική όσο και τεχνική υποστήριξη στη διαπραγματευτική διαδικασία.

Επιπλέον, η πολυδιάστατη διπλωματία (multi-track diplomacy), η οποία συνδυάζει την επίσημη (Track I) και την ανεπίσημη (Track II) διπλωματία, μπορεί να ενισχύσει τη διαδικασία επίλυσης συγκρούσεων. Η ανεπίσημη διπλωματία, μέσω ΜΚΟ, θρησκευτικών οργανώσεων και ακαδημαϊκών, μπορεί να λειτουργήσει συμπληρωματικά στις επίσημες διαδικασίες, διευκολύνοντας την επικοινωνία και προωθώντας πρωτοβουλίες που στοχεύουν στη μείωση της εχθρότητας μεταξύ των πλευρών (Bercovitch & Jackson, 2009, σσ. 138-140). Πρωτοβουλίες όπως αυτές του Βατικανού, της Σαουδικής Αραβίας και της Βραζιλίας στην ουκρανική κρίση επιβεβαιώνουν τη χρησιμότητα αυτής της πολυδιάστατης προσέγγισης, ακόμη και όταν δεν αποδίδουν άμεσα αποτελέσματα, καθώς διευρύνουν το φάσμα των πιθανών διαύλων επικοινωνίας και μειώνουν τη συνολική ένταση (Chausovsky, 2023).

Τέλος, η ανάγκη για ενίσχυση της πολιτικής βούλησης των μερών αποτελεί κρίσιμο παράγοντα επιτυχίας. Όπως επισημαίνει ο Bercovitch (2009), ακόμη και οι καλύτερες στρατηγικές μεσολάβησης μπορούν να αποτύχουν εάν τα εμπλεκόμενα μέρη δεν έχουν το κατάλληλο κίνητρο για να επιδιώξουν ειρηνική λύση. Η δημιουργία κινήτρων μέσω οικονομικών ωφελημάτων ή διεθνούς αναγνώρισης μπορεί να συμβάλει στην αύξηση της προθυμίας για διαπραγμάτευση. Παράλληλα, η αποτυχημένη «διπλωματία του εκκρεμούς» της Κίνας αποτελεί διδακτικό παράδειγμα της σημασίας που έχει η αντιληπτή ουδετερότητα ενός μεσολαβητή για την ενίσχυση αυτής της πολιτικής βούλησης. Η αδυναμία της Κίνας να αποδείξει την αμεροληψία της υπονόμωσε την αξιοπιστία της ως μεσολαβητή και συνεπώς περιόρισε την ικανότητά της να παρέχει θετικά κίνητρα για τη διαπραγμάτευση (Gabuev, 2024).

Η ανάγκη για θεσμικές μεταρρυθμίσεις στον διεθνή μηχανισμό ειρηνικών επιλύσεων.

Η ουκρανική κρίση ανέδειξε σημαντικές αδυναμίες στους διεθνείς θεσμούς όσον αφορά τη διαχείριση συγκρούσεων. Όπως σημειώνει ο Bercovitch (2009), η αποτελεσματικότητα των διεθνών μηχανισμών επίλυσης συγκρούσεων εξαρτάται από την ικανότητά τους να ανταποκρίνονται στις πολιτικές και στρατηγικές προκλήσεις των συγκρούσεων, κάτι που απαιτεί σαφείς θεσμικές μεταρρυθμίσεις. Οι αδυναμίες αυτές σχετίζονται τόσο με την πολιτική βούληση των κρατών-μελών όσο και με τις θεσμικές διαδικασίες που συχνά επιβραδύνουν την ανάληψη δράσης.

Ένα από τα πιο σημαντικά προβλήματα που επηρεάζουν την αποτελεσματικότητα του ΟΗΕ είναι το δικαίωμα βέτο που διαθέτουν τα πέντε μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας. Το δικαίωμα αυτό, ενώ θεσπίστηκε για να διασφαλίζει τη συνεργασία των μεγάλων δυνάμεων, έχει χρησιμοποιηθεί κατά καιρούς ως εργαλείο προώθησης εθνικών συμφερόντων εις βάρος της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Η Ρωσία, για παράδειγμα, έχει χρησιμοποιήσει το βέτο της σε κρίσιμες αποφάσεις που αφορούν την Ουκρανία, εμποδίζοντας την υιοθέτηση δεσμευτικών ψηφισμάτων για την καταδίκη της προσάρτησης της Κριμαίας και την επέμβαση στο Ντονμπάς.

Αρκετοί ερευνητές επισημαίνουν ότι το δικαίωμα βέτο έχει μετατραπεί σε εργαλείο "δύναμης έναντι αρχών", υπονομεύοντας την αρχή της συλλογικής ασφάλειας και οδηγώντας σε αδιέξοδο τον ΟΗΕ σε κρίσιμες καταστάσεις. Παράλληλα, η χρήση του βέτο έχει προκαλέσει δημοκρατικό έλλειμμα στον ΟΗΕ, καθώς επιτρέπει σε ένα μόνο κράτος να παρακάμπτει τη βούληση της πλειοψηφίας των μελών.

Η ενίσχυση της ανεξαρτησίας του Γενικού Γραμματέα και των ειδικών απεσταλμένων του ΟΗΕ αποτελεί κρίσιμο βήμα για την αποτελεσματική διαχείριση συγκρούσεων. Ο Bercovitch (2009) τονίζει ότι η μεγαλύτερη αυτονομία αυτών των θεσμικών οργάνων θα μπορούσε να επιτρέψει πιο γρήγορες και ανεξάρτητες παρεμβάσεις χωρίς πολιτικές παρεμβολές από τα ισχυρά κράτη.

Ο Boulding (1989) υποστηρίζει ότι η δημιουργία θεσμικών μηχανισμών έγκαιρης προειδοποίησης και διαμεσολάβησης είναι απαραίτητη για την αποτροπή των συγκρούσεων πριν αυτές κλιμακωθούν. Τέτοιοι μηχανισμοί μπορούν να παρακολουθούν

περιοχές υψηλού κινδύνου, να παρέχουν πληροφορίες σε πραγματικό χρόνο και να ενεργοποιούν πρωτοβουλίες προληπτικής διπλωματίας.

Η συνεργασία μεταξύ διεθνών και περιφερειακών οργανισμών, όπως ο ΟΑΣΕ και η ΕΕ, μπορεί να προσφέρει μεγαλύτερη ευελιξία και τοπική νομιμοποίηση στις ειρηνευτικές προσπάθειες. Όπως σημειώνει ο Bercovitch (2009), οι περιφερειακοί οργανισμοί διαθέτουν καλύτερη κατανόηση των τοπικών συνθηκών και μπορούν να ενεργούν ταχύτερα από τους παγκόσμιους θεσμούς. Ο ΟΑΣΕ, για παράδειγμα, έχει επιδείξει αποτελεσματικότητα στην παρακολούθηση της κατάστασης στην Ουκρανία, παρά τους περιορισμούς που αντιμετώπισε. Ωστόσο, όπως αναδείχθηκε από την Ειδική Αποστολή Παρακολούθησης του ΟΑΣΕ (SMM), η ενίσχυση των περιφερειακών θεσμών απαιτεί τη διεύρυνση των εντολών τους, ώστε να μην περιορίζονται μόνο στην παρατήρηση, αλλά να μπορούν να αναλαμβάνουν και ουσιαστικότερο ρόλο παρέμβασης και διασφάλισης της εφαρμογής των συμφωνιών. Οι εσωτερικές διαφωνίες, οι περιορισμένες αρμοδιότητες και η έλλειψη αποτελεσματικών μέσων παρέμβασης, που χαρακτήρισαν την αποστολή του ΟΑΣΕ στην Ουκρανία, αποτελούν σαφή παραδείγματα των τομέων όπου οι περιφερειακοί οργανισμοί πρέπει να αποκτήσουν μεγαλύτερη ευελιξία και ισχυρότερη θεσμική υποστήριξη (Guliyev & Gawrich, 2023).

Ο Ρόλος των Ανεξάρτητων και Ουδέτερων Παραγόντων στη Διαμεσολάβηση

Ο ρόλος ανεξάρτητων και ουδέτερων παραγόντων στη μεσολάβηση είναι καθοριστικός για τη διατήρηση της αμεροληψίας και της αξιοπιστίας της διαδικασίας. Όπως επισημαίνει ο Tounal και Zartman (1985), οι μεσολαβητές που δεν συνδέονται με άμεσα πολιτικά ή στρατηγικά συμφέροντα έχουν μεγαλύτερη πιθανότητα να κερδίσουν την εμπιστοσύνη όλων των εμπλεκόμενων μερών. Οι ανεξάρτητοι μεσολαβητές, όπως ειδικοί διπλωμάτες, μη κυβερνητικές οργανώσεις και διεθνείς προσωπικότητες, μπορούν να λειτουργήσουν ως "ουδέτεροι διευκολυντές" (neutral facilitators), εστιάζοντας στην προώθηση του διαλόγου και στην εξεύρεση συμβιβαστικών λύσεων.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το Βατικανό, το οποίο, μολονότι δεν διαθέτει θεσμικά μέσα πίεσης, προσπάθησε να παίξει ρόλο διαμεσολαβητή στην ουκρανική κρίση, αξιοποιώντας το ηθικό του κύρος. Παρά την απουσία άμεσων γεωπολιτικών συμφερόντων, οι παρεμβάσεις του, όπως η αποστολή ειδικού

απεσταλμένου για ανθρωπιστικά θέματα, ενίσχυσαν τη διπλωματία «χαμηλής όρασης» και επιβεβαιώνουν τη σημασία της πολυδιάστατης προσέγγισης στην επίλυση συγκρούσεων (Chausovsky, 2023).

Αντίθετα, η περίπτωση της Κίνας αναδεικνύει τον κίνδυνο της «αντιληπτής ουδετερότητας». Παρόλο που η Κίνα επιχείρησε να διαδραματίσει ρόλο ουδέτερου μεσολαβητή μέσω της διπλωματίας του εκκρεμούς, η στάση της θεωρήθηκε από την Ουκρανία και τη Δύση περισσότερο φιλορωσική, γεγονός που υπονόμωσε την αξιοπιστία της ως ανεξάρτητου δρώντα. Αυτό δείχνει ότι η ουδετερότητα δεν είναι μόνο ζήτημα θεσμικής αποστασιοποίησης, αλλά και αντίληψης από τις εμπλεκόμενες πλευρές (Gabuen, 2024).

Η περίπτωση της Τουρκίας προσφέρει ένα ενδιαμέσο παράδειγμα. Αρχικά θεωρήθηκε ως ουδέτερος μεσολαβητής, φιλοξενώντας τις συνομιλίες στην Αττάλεια και στην Κωνσταντινούπολη τον Μάρτιο του 2022. Ωστόσο, η σταδιακή μετατόπιση της εξωτερικής πολιτικής της Τουρκίας και οι κινήσεις επαναπροσέγγισης με τη Δύση, όπως η απελευθέρωση ουκρανών στρατιωτικών και η έγκριση της ένταξης της Σουηδίας στο NATO, μείωσαν την αντιληπτή ουδετερότητά της και επομένως τον διαμεσολαβητικό της ρόλο (Chausovsky, 2023).

Ο Beardsley (2011) υποστηρίζει ότι οι ουδέτεροι παράγοντες είναι πιο επιτυχημένοι όταν συνδυάζουν την αμεροληψία με ισχυρές διαπραγματευτικές δεξιότητες και βαθιά κατανόηση των πολιτικών και πολιτισμικών δυναμικών της σύγκρουσης. Οι παραπάνω περιπτώσεις επιβεβαιώνουν ότι η αντίληψη περί ουδετερότητας και ανεξαρτησίας είναι εξίσου σημαντική με την πραγματική θεσμική θέση του διαμεσολαβητή.

Συνοψίζοντας, τα διδάγματα από την ουκρανική κρίση δείχνουν την ανάγκη για ευελιξία, θεσμική ενίσχυση και προώθηση της ουδετερότητας στη μεσολάβηση. Η επιτυχία των μελλοντικών ειρηνευτικών προσπαθειών θα εξαρτηθεί από την ικανότητα των διεθνών θεσμών να προσαρμόζονται στις εξελισσόμενες προκλήσεις της διεθνούς ασφάλειας.

Συμπεράσματα - Προτάσεις

Η ανάλυση της μεσολάβησης στην ουκρανική κρίση, τόσο σε θεωρητικό όσο και σε πρακτικό επίπεδο, ανέδειξε πολλαπλούς παράγοντες που συνέβαλαν στην αποτυχία των ειρηνευτικών προσπαθειών. Από θεωρητικής άποψης, η έλλειψη ουδετερότητας, η αποδυνάμωση του κύρους των διεθνών οργανισμών και οι δομικές αδυναμίες της διεθνούς διαμεσολάβησης αποτέλεσαν βασικά εμπόδια. Σε πρακτικό επίπεδο, η δυσπιστία μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών, οι εξωτερικές παρεμβάσεις και η πολυπλοκότητα των γεωπολιτικών συμφερόντων υπονόμισαν την επίτευξη βιώσιμων συμφωνιών.

Η αποτυχία της μεσολάβησης στην Ουκρανία μπορεί να αποδοθεί σε έναν συνδυασμό παραγόντων, όπως έλλειψη Ουδετερότητας, περιορισμένη αξιοπιστία διεθνών Οργανισμών, ανεπαρκή διαπραγματευτικό «Χώρο», και εξωτερικές παρεμβάσεις.

Προτάσεις για την Ενίσχυση της Αποτελεσματικότητας της Μεσολάβησης σε Μελλοντικές Διεθνείς Κρίσεις:

α. Ενίσχυση της Ουδετερότητας: Η επιλογή ουδέτερων μεσολαβητών χωρίς εμφανή γεωπολιτικά συμφέροντα μπορεί να ενισχύσει την εμπιστοσύνη των μερών.

β. Μεταρρυθμίσεις στους Διεθνείς Οργανισμούς: Απαιτούνται θεσμικές αλλαγές που να μειώνουν την πολιτική εξάρτηση των διεθνών οργανισμών από τα ισχυρά κράτη-μέλη.

γ. Ενίσχυση της Πρόληψης Συγκρούσεων: Η δημιουργία μηχανισμών έγκαιρης προειδοποίησης και πρόληψης μπορεί να αποτρέψει την κλιμάκωση συγκρούσεων.

δ. Πολυμερής Συμμετοχή: Η συμμετοχή τόσο διεθνών όσο και περιφερειακών οργανισμών προσφέρει μεγαλύτερη ευελιξία και δυνατότητα διαχείρισης των συγκρούσεων.

ε. Συγκριτική ανάλυση: Σύγκριση της ουκρανικής περίπτωσης με άλλες συγκρούσεις μπορεί να αποκαλύψει κοινά μοτίβα επιτυχίας ή αποτυχίας της μεσολάβησης.

στ. Σύγχρονες τεχνολογίες: Εξέταση της επίδρασης των σύγχρονων τεχνολογιών, όπως τα κοινωνικά δίκτυα, στις διεθνείς διαπραγματεύσεις, καθώς αποτελεί έναν ανεξερεύνητο τομέα.

Πηγές – Βιβλιογραφία

- Al Jazeera. (2022, May 10). *Ukraine war speeds Greece's transition to EU energy gateway*. <https://www.aljazeera.com/features/2022/5/10/ukraine-war-speeds-greeces-transition-to-eu-energy-gateway>
- Allison, R. (2014). Russian 'deniable' intervention in Ukraine: How and why Russia broke the rules. *International Affairs*, 90(6), 1255–1297. <https://doi.org/10.1111/1468-2346.12170>
- Baev, P. K. (2024). *Russia's strategic setbacks in Ukraine: A revised security doctrine*. Brookings Institution Press.
- BBC News. (2020, March 5). *Ukraine profile - Timeline*. <https://www.bbc.com/news/world-europe-18010123>
- Beardsley, K. (2011). *The mediation dilemma*. Cornell University Press.
- Bercovitch, J., & Houston, A. (1996). The study of international mediation: Theoretical issues and empirical evidence. In J. Bercovitch (Ed.), *Resolving international conflicts* (pp. 11–35). Lynne Rienner.
- Bercovitch, J., & Jackson, R. (2009). *Conflict resolution in the twenty-first century: Principles, methods, and approaches*. University of Michigan Press.
- Bercovitch, J., & Rubin, J. Z. (Eds.). (1992). *Mediation in international relations: Multiple approaches to conflict management*. Palgrave Macmillan.
- Bercovitch, J., Anagnoson, T. J., & Wille, D. L. (1991). Some conceptual issues and empirical trends in the study of successful mediation in international relations. *Journal of Peace Research*, 28(1), 7–17.
- Bercovitch, J. (1992). The structure and diversity of mediation in international relations. In J. Bercovitch & J. Z. Rubin (Eds.), *Mediation in international relations* (pp. 1–29). Palgrave Macmillan.
- Encyclopaedia Britannica. (n.d.). *The crisis in Crimea and eastern Ukraine*. In *Ukraine*. Ανακτήθηκε 23 Μαρ 2025, from <https://www.britannica.com/place/Ukraine/The-crisis-in-Crimea-and-eastern-Ukraine>
- Carment, D., Nikolko, M., & Belo, D. (2019). Gray zone mediation in the Ukraine crisis: Comparing Crimea and Donbas. In J. Wilkenfeld, K. Beardsley, & D. Quinn (Eds.),

- Research handbook on mediating international crises* (pp. 124–142). Edward Elgar Publishing.
- Chausovsky, E. (2022). *The Minsk agreements: Origins, implementation, and failure*. Eurasia Group.
- Chausovsky, E. (2023, February 27). Why mediation around Ukraine keeps failing: It's not just about Moscow and Kyiv but the entire Russia–West relationship. *Foreign Policy*. <https://foreignpolicy.com/2023/02/27/ukraine-russia-war-peace-talks-mediation-failure/>
- Council of the European Union. (2025). *EU support to Ukraine: Factsheet*. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-solidarity-ukraine/>
- Cox, R. W. (1981). Social forces, states and world orders: Beyond international relations theory. *Millennium: Journal of International Studies*, 10(2), 126–155.
- Crocker, C. A., Hampson, F. O., & Aall, P. (1999). *Herding cats: Multiparty mediation in a complex world*. United States Institute of Peace Press.
- Diehl, P. F. (2016). *International mediation in a fractured world*. Wiley.
- Doyle, M. W. (1986). Liberalism and world politics. *The American Political Science Review*, 80(4), 1151–1169.
- European External Action Service. (2016). *Conflict Prevention, Peace Building and Mediation*. https://www.eeas.europa.eu/eeas/conflict-prevention-peace-building-and-mediation_en
- European External Action Service. (2022). *EU support to Ukraine: Military and humanitarian assistance*. https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-support-ukraine-military-and-humanitarian-assistance_en
- European Commission. (2025). *EU financial assistance to Ukraine*. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_827
- Fischer, S. (2023). Diplomacy in the context of the Russian invasion of Ukraine: Continuation of war by other means. *SWP Comments*, 53, 1–8. <https://doi.org/10.18449/2023C53>
- Fisher, R., Ury, W. L., & Patton, B. (1991). *Getting to yes: Negotiating agreement without giving in* (2nd ed.). Penguin Books.

- Fisher, S., Ludin, J., Williams, S., Abdi, D. I., Smith, R., & Williams, S. (2011). *Working with conflict: Skills and strategies for action*. Zed Books.
- Gabuev, A. (2024). *China's diplomacy in the Ukraine conflict*. Carnegie Endowment for International Peace.
- Gänzle, S. (2017). *The EU's policy towards Ukraine: Between engagement and restraint*. Routledge.
- Guliyev, F., & Gawrich, A. (2023). *The OSCE and the limits of mediation in Ukraine*. *Journal of European Security Studies*, 13(2), 110–130.
- Hamilton, K., & Langhorne, R. (2011). *The practice of diplomacy: Its evolution, theory and administration* (2nd ed.). Routledge.
- Herrberg, A. (2017). *OSCE mediation practices and challenges*. Berghof Foundation.
- Kissinger, H. (1957). *A world restored: Metternich, Castlereagh and the problems of peace, 1812–1822*. Houghton Mifflin.
- Kleiboer, M. (1996). Understanding success and failure of international mediation. *Journal of Conflict Resolution*, 40(2), 360–389.
- Kydd, A. H. (2006). When can mediators build trust? *American Political Science Review*, 100(3), 449–462.
- Kyrydon, A., & Troyan, S. (2022). The Russian-Ukrainian war (2014–2022): Basic preconditions and causes. *Balkan Social Science Review*, 20, 157–179. <https://doi.org/10.46763/BSSR2220157k>
- Mearsheimer, J. J. (2001). *The tragedy of great power politics*. W. W. Norton & Company.
- Moore, C. W. (2014). *The mediation process: Practical strategies for resolving conflict* (4th ed.). Jossey-Bass.
- ATO. (2022). *NATO's response to the war in Ukraine*. North Atlantic Treaty Organization. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_192648.htm
- NPR Staff. (2022, February 12). *Russia's at war with Ukraine. Here's how we got here*. NPR. <https://www.npr.org/2022/02/12/1080205477/history-ukraine-russia>
- OSCE. (2014). *Special Monitoring Mission to Ukraine: Mandate and activities*. <https://www.osce.org/special-monitoring-mission-to-ukraine>

- Organization for Security and Co-operation in Europe. (2022, April 28). *OSCE Chairman-in-Office and Secretary General announce upcoming closure of Special Monitoring Mission to Ukraine*. <https://www.osce.org/chairpersonship/516933>
- Pruitt, D. G. (1997). *Negotiation in social conflict*. Thomson Brooks/Cole.
- Ricigliano, R. (2003). Networks of effective action: Implementing an integrated approach to peacebuilding. *Security Dialogue*, 34(4), 445–462.
- Richmond, O. P. (2003). Realizing heterogeneous peace in postconflict settings: Hybrid forms of peacebuilding. *International Peacekeeping*, 10(2), 85–98.
- Richmond, O. P. (2013). *Failed peace: The challenges of conflict resolution*. Yale University Press.
- Rolandsen, Ø. H. (2015). Another civil war in South Sudan: The failure of the peace process. *Journal of Eastern African Studies*, 9(1), 163–174.
- Schroeder, P. W. (1994). *The transformation of European politics, 1763–1848*. Oxford University Press.
- Smith, D. (1994). *Mediation and conflict resolution: A review*. *Peace Research*, 26(2), 439–451.
- Svensson, I. (2007). Bargaining, bias and peace brokers: How rebels commit to peace. *Journal of Peace Research*, 44(2), 177–194.
- Touval, S., & Zartman, I. W. (1985). International mediation in theory and practice. In K. Kressel & D. G. Pruitt (Eds.), *Mediation research: The process and effectiveness of third-party intervention* (pp. 115–137). Jossey-Bass.
- UK Parliament Research Briefing. (2023). *Ukraine conflict update*. <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9847/CBP-9847.pdf>
- UNHCR. (2024). *Ukraine refugee situation*. [https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine#:~:contentReference\[oaicite:1\]{index=1}](https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine#:~:contentReference[oaicite:1]{index=1})
- United Nations. (1945). *Charter of the United Nations*. <https://www.un.org/en/about-us/un-charter>

- United Nations. (1992). *Handbook on the peaceful settlement of disputes between States* (Sales No. E.92.V.7; ISBN 92-1-133428-4). United Nations, Office of Legal Affairs, Codification Division. <https://digitallibrary.un.org/record/152213>
- United Nations. (2012). *United Nations guidance for effective mediation*.
- Wall, J. A., & Lynn, A. (1993). Mediation: A current review. *Journal of Conflict Resolution*, 37(1), 160–194.
- Wehrey, F. (2018). *The Burning Shores: Inside the Battle for the New Libya*. Farrar, Straus and Giroux.
- Williams, P. D. (2018). *Fighting for peace in Somalia: A history and analysis of the African Union Mission in Somalia (AMISOM), 2007–2017*. Oxford University Press.
- Young, O. R. (1967). The intermediaries: Third parties in international crises. *Princeton University Press*.
- Zartman, I. W. (1985). Ripe for resolution: Conflict and intervention in Africa. *Oxford University Press*.
- Zartman, I. W. (2001). The timing of peace initiatives: Hurting stalemates and ripe moments. *The Global Review of Ethnopolitics*, 1(1), 8–18.
- Χειλά, Ν. (1999). *Η Μεσολάβηση ως Θεσμός Επίλυσης Διεθνών Συγκρούσεων*. Εκδόσεις Παπαζήση.